

Naročnina za Jugoslavijo: celoletno 180 Din, za 1/2 leta 90 Din, za 1/4 leta 45 Din, mesečno 15 Din; za ino- zemstvo: 210 Din. — Pla- ča in toži se v Ljubljani.

TRGOVSKI LIST

Številka 97.

Časopis za trgovino, industrijo, obrt in denarništvo

Uredništvo in upravnistvo je v Ljubljani v Gregorčičevi ulici 23. — Rokopisov ne vračamo. — Račun pri pošti hranilnici v Ljubljani št. 11.953. — Tel. št. 25-52.

Izhaja vsak torek, četrtek in soboto

Ljubljana, sobota 29. avgusta 1936

Cena posamezni številki Din 1'50

Za naš les!

Ni bogata Slovenija, ali eno bogastvo ima — svoje lesno bogastvo. Takrat, ko smo najbolj uživali to bogastvo in bili največ deležni njegovih dobrot, se tega bogastva sicer nismo dosti zavedali, ker je pač človeška narava takšna, da zna prav ceniti vrednost vsakega predmeta šele takrat, ko ga izgubi. Tako se tudi šele sedaj v polnem obsegu zavedamo, kaj bi nam moral biti les in koliko bi nam mogel dati, ko so nevsledne razmere zaprle našemu lesu dohod na tuje trge.

Toda naši dobri kmečki gospodarji in naši lesni industrialci ter trgovci po poklicu so se vrednosti našega lesa vedno zavedali. Ni bilo kmečkega gospodarja, ki je spoštoval tradicijo kmečke hiše in ki je dal nekaj na svoje ime, da ne bi skrbel za svoj gozd in ga skušal zapustiti svojim potomcem kot čim bolj bogato dediščino. Kdor je bil pravi slovenski človek, ta je svoj gozd ljubil in trpel, kadar so ga razmere prisilile, če je moral prezgodaj sekati gozd ali ga je moral preveč razredčiti. Skrbno je čuval naš kmetijski človek skozi generacije in generacije svoj gozd in ga tudi očuval, da se more edino slovenski kmet v Jugoslaviji ponasati s tem, da je največji gozdni posestnik na svojih tleh.

Ta ljubezen do gozda pa je dala lesu tudi v slovenski kulturi posebno in poudarjeno mesto. Stikane skrinje, najraznovrstnejše rezbarije, vse naše pohištvo priča o ozki zvezi našega človeka z lesom. Gozdu je posvečena cela vrsta pesmi in Slovenija brez gozda bi izgubila ves svoj čar in vso svojo lepoto.

Pri tem velikanskem pomenu lesa za našega človeka je prav za prav nerazumljivo, kako je moglo priti do tega, da se niso tudi javne oblasti v zadostni meri zanimale za naš les. Ze celo nepojmljivo pa je postalo to nezanimanje v časih, ko je težka kriza pritisnila vse naše lesno gospodarstvo k tlom. Če katero vprašanje, potem bi moralo biti vendar lesno vprašanje med Slovenci popularno, saj je to vprašanje 140.000 malih kmetijskih posestnikov, saj je to vprašanje, na katerem je polovica vse naše sedanje Slovenije direktno interesirana. Če že niso ozirali do slovenskega gospodarstva, ki ima od lesa svoje največje dohodke, mogli vzbuditi skrb odločujočih mož za slovenski les, potem bi vsaj teh 150.000 volilcev, ki žive od lesa moralo vzbuditi zanimanje za to vprašanje. Da se to ni zgodilo, je le dokaz več, kako še slabo razvita je naša politika.

Zato pa je bila že nujna potreba, da se vsem odločujočim krogom in vsej javnosti že enkrat nazorno pokaže, kaj je naš les, kakšen pomen ima za vse naše narodno in gospodarsko življenje in kako veliko bogastvo bi nam mogel donasati, če bi bolj skrbeli za našo lesno proizvodnjo ter industrijo in za našo lesno trgovino.

Visoko priznanje zasluži zato uprava Ljubljanskega velesejma, da je to nalogo prevzela in jo v svojih mojstrskih rokah tudi dovršeno izvedla. Kdor bo obiskal na velesejmu razstave, ki so jih tam priredili naši poštvovalni in idealni lesni trgovci, ta bo ostrmel nad tem, kar bo videl. Zeleli bi le eno, da bi vsi ti tisoči obiskovalcev pomislili tudi na to, koliko ogrom-

nega dela je bilo treba, da se je moglo njihovim očem razkazati vse te zanimivosti in vse te lepote. In še eno bi želeli, da bi si razstave res dobro in natančno ogledali, da bi spoznali vrednost našega lesa in da bi cenili svoj les tako, kakor zasluži po svojem pomenu za naše gospodarstvo in za našo kulturo.

To pa želimo, da bi postalo geslo: za naš les splošno in da bi se pod silo tega gesla začela tudi nova politika, ki bi na vse zadnje dala našemu lesnemu gospodarstvu vendarle to, kar za svoj napredek neobhodno potrebuje.

Nehati se morajo že te neznos-

ne razmere, da ostajajo tudi najbolj tehtne zahteve naših lesnih gospodarjev neupoštevane. Za naš les je treba nekaj storiti, ker ves naš narod trpi, ker se za naše lesno gospodarstvo nič ne stori.

Pa še nekaj je treba naglasiti. Skozi leta in leta so dajali naši lesni industrialci in trgovci državi milijone in milijone deviz od našega dela. Ne gre, da se pusti sedaj, da se njih premoženje na dražbah uničuje, ker zaradi splošne gospodarske krize ne morejo zadostiti vsem svojim obveznostim. Še najmanj dopustno pa je, da jih uničujejo oni, ki so sami deležni zaščite in ki sami ne iz-

polnjujejo svojih obveznosti do drugih. Takšne dvojne morale in dvojne pravice mora biti konec.

Za naš les! To je geslo letošnjega velesejma in to naj postane tudi geslo naše državne gospodarske politike in lepši časi za vse nas se bodo začeli. Niti misliti pa se ne upamo to, kakšne bi bile posledice, če bi tudi tako mogočno opozorilo, kakor je letošnja velesejmska prireditev: Za naš les! ostalo brezuspešno. Zato pa vsi na delo, da bo delo zaslužnih prireditev jesenske lesne razstave doseglo popoln uspeh, da bo v resnici zavlada v našem javnem življenju geslo: Za naš les!

Razdelitev Zborničnih volilnih okrožij

Odlok trgovinskega ministra dr. Vrbaniča

Kakor smo že poročali, je trgovinski minister odredil, da bodo volitve v Zbornico za TOI v Ljubljani dne 29. novembra. Ta dan ne bo nobenih drugih volitev. Sedaj pa je izšel tudi odlok trgovinskega ministra, s katerim se določajo posamezna volilna okrožja ter se določa tudi, katere stroke mora biti kandidat v nekaterih okrožjih. Posebno značilna so v tem pogledu določila za mesto Ljubljana, ki ima v bodoče v trgovinskem odseku namesto štirih samo dva zastopnika. Volilna okrožja se z odlokom trgovinskega ministra določajo takole:

Industrijski odsek

se razdeli na dve okrožji, ki izvolita skupno 16 zborničnih svetnikov in 16 namestnikov. Prvo volilno okrožje tvori Ljubljana, ki izvoli po štiri svetnike in namestnike, drugo okrožje pa tvori vsa ostala banovina. Kandidati v Ljubljani morajo biti iz naslednjih strok: predelava lesa, opekarska industrija, tiskarska in premo- govna industrija.

Trgovinski odsek

se tudi razdeli na dve okrožji, ki izvolita kakor oba industrijska odseka po 16 svetnikov in namestnikov. Prvo volilno okrožje tvori Ljubljana, ki ima pa le dva svetnika in namestnika, vsa ostala banovina pa tvori drugo volilno okrožje, ki izvoli po 14 svetnikov in namestnikov. V Ljubljani morata pripadati kandidata trgovini v deželnih pridelki in mali trgovini. Trgovci drugih strok v Ljubljani ne morejo kandidirati.

Največje izpremembe pa so

v obrtniškem odseku

Ves odsek se razdeli na 19 volilnih okrožij, ki izvolijo skupno 20 svetnikov in prav toliko namestnikov. Prvo volilno okrožje tvori mesto Ljubljana, ki dobi dva zastopnika, vsa druga volilna okrožja pa izvolijo po enega svetnika in namestnika. V Ljubljani morata pripadati kandidata gradbeni in živilski stroki.

Druga volilna okrožja so:

2. volilno okrožje tvorita okraja Radovljica in Škofja Loka,
3. vol. okrožje: okraj Kranj,
4. okraj Ljubljana-okolica,
5. okraja Kamnik in Litija,
6. okraja Logatec in Kočevje,
7. okraja Novo mesto in Črnomelj,
9. okraj Brežice,

10. okraja Laško in Šmarje,
11. okraj Celje z mestom Celje,
12. vol. okrožje okraja Gornji grad in Slovenji Gradec,
13. okraja Slovenske Konjice in in Dravograd,
14. okraj Maribor levi breg in mesto Maribor,
15. okraj Maribor desni breg,
16. okraj Ptuj z mestom Ptuj,
17. okraj Ljutomer,
18. okraj Murska Sobota, in
19. volilno okrožje tvori okraj Dolnja Lendava.

Gostinski odsek

je tudi razdeljen na dve volilni okrožji, in sicer tvori prvo okrožje

mesto Ljubljana, ki izvoli po dva svetnika in namestnika, ki morata biti restavracijske ali hotelirske stroke, drugo okrožje pa vsa ostala banovina.

Volilni odbor

V smislu čl. 11. ministrske uredbe o volitvi svetnikov v gospodarske zbornice je imenoval ban dr. Natlačen naslednji volilni odbor: Predsednik glavnega volilnega odbora je bankski tajnik v Ljubljani Fran Sink, njegov namestnik pa banovinski tajnik Jakob Tovor- nik.

Člani volilnega odbora so: kot zastopnik industrijskega odseka

Kaj pa z nekmetskimi dolžniki?

Nikakor ne moremo soglašati z mnenjem, ki smo ga čitali v zadnjem »Zadružnem Vestniku«, da namreč vprašanje nekmetskih dolžnikov ni tako kritično, kakor vprašanje kmetijskih dolgov. Da je ta trditve prazna, se vidi že iz tega, da so kmetijski dolžniki danes popolnoma zaščiteni, dočim pa so vsi drugi dolžniki brez najmanjše zaščite. In tu mislimo predvsem na one dolžnike, ki so prišli v sedanjih težavi položaj brez svoje krivde, bodisi zaradi splošne gospodarske stiske, bodisi tudi zaradi kmečke zaščite same ali pa celo zaradi zaščite onih denarnih zavodov, ki jim ne izplačujejo vlog, a zahtevajo od njih, da jim poravnajo vse njih obveznosti. Niso pa niti osamljeni primeri, ko so morali v konkurz ali prisilno poravnavo tudi dolžniki, ki ne morejo plačati svojih obveznosti le zato, ker jim država ne plača tega, kar jim dolguje.

Zahtevati od trgovca, da plača vse, trgovcu pa vzeti pravico, da izterja to, kar mu dolgujejo drugi za prejeto blago, je pač čisto nemogoče stanje. Prav tako nemogoče pa je, da je brez zaščite tisti, ki ne more dvigniti tega, kar ima v denarnem zavodu. Takšna pristanska zaščita ni dejansko nič drugega kot groba krivica.

Zato pa tudi zahtevamo, da se že enkrat reši vprašanje zaščite za vse dolžnike, ne pa le za nekatero. In če se misli sedaj v resnici rešiti vprašanje kmečkih dolgov, potem se ta namera ne bo posrečila, če se ne bo obenem rešilo tudi vprašanje drugih dolgov. Izkušnja s kmečko zaščito je to že

dovolj jasno pokazala in drugače tudi biti ne more, ker je gospodarstvo živ organizem, v katerem je usoda enega stanu navezana na usodo drugega. Enostranske zaščite smo imeli že dovolj, zato pa je tudi vse vprašanje ostalo nerešeno, kakor je bilo.

V zvezi s tem pa je treba poudariti še nekaj! Če je res, da smo tik pred rešitvijo vprašanja dolgov, potem pa je neobhodno, da

Španija na robu gospodarskega propada

Šef pariške pisarne velike svetovne časopisne agenture United Press Heinz, ki ima potni list, vidiran od upornikov ko od vlade, opisuje razmere v Španiji takole:

Stirje tedni državljanske vojne so spravili Španijo na rob propada. Naj zmaga kdorkoli, bitko bo na vsak način izgubila Španija. Tudi če bi uporniki zavzeli Madrid in ustanovili tu fašistično diktaturo, vendar s tem ne bo nemirov konec. Če pa zmaga madridska vlada, potem pomeni to konec španske republike iz l. 1931 in vlado rdečega radikalizma. Španska revolucija se ne bo končala na bojnem polju. Narodna fronta je oborožena in na stotisoče španskih radikalnih socialistov, komunistov, sindikalistov in anarhistov, ki so sicer med seboj neenotni, so združeni po silni mržnji do fašizma in militarizma. Vlada jih je oborožila s strojinami in ročnimi

se tudi vse dražbe ustavijo, dokler se nova rešitev ne izda. Vendar ne gre, da bi prišli ob premoženje ljudje, ki bi par dni kasneje bili deležni nove dobrote.

Tudi na nekmetske dolžnike je treba misliti, ker je njih položaj še posebno težaven, ker so pač edini, proti katerim je dovoljena vsaka dražba in vsaka eksekucija. Nikakor nečemo, da bi se dajala slabim dolžnikom potuha, toda še bolj bi bilo napačno, če bi zaradi slabih predpisov propadali oni, ki so se izkazali kot dobri gospodarji in ki so danes v stiski le zbog splošnih slabih razmer.

granatami in orožja ne bodo dali iz rok brez boja. Oni bodo stalna garda za vse bodoče krvave nemire. Skrajneži z desnice in levece davijo drug drugega in ni sile v Španiji, ki bi jih mogla ločiti. K temu pa je treba dodati še splošno razcepljenost, ki vlada v Španiji. Vojska je razdeljena na dva tabora, vlada je neenotna in državljanska vojna se je razpasla v vojno do iztrebljenja. Kakor spaja vse levičarje samo mržnja do fašizma, tako je tudi vez desničarjev silna mržnja do komunistov in njihovih zaveznikov. Ta mržnja ne dopušča nobene obzirnosti in zato postaja državljanska vojna vedno bolj krvava in zato se brezobzirno ruši vse, kar more kolikor toliko koristiti nasprotniku. Brezobzirno se uničujejo dobrine in zato čaka Španijo gospodarska katastrofa, pa naj se konča revolucija z zmago tega ali onega tabora.

Od 1.—13. septembra

LJUBLJANSKI VELESEJEM

50% popust na železnici, parobrodih in avijonih

Na odhodni železniški postaji kupite rumeno legitimacijo za Din 2'—

Vsodržavna razstava „ZA NAŠ LES“

Živalski trg. Divjad v parku

Velika vrtnarska razstava

Industrija, obrt, trgovina. — Domače preproge. — Perutnina, kuni, golobi.

Ribe itd. Tekmovanje harmonikarjev 13. septembra.

Krasno zabavišče. — Velikomestni variété

popoldne in zvečer. — Vabimo vas

dr. Mirko Božič, član upravnega sveta tvornice »Saturnus«, njegov namestnik pa dr. Josip Dermastija, predsednik upravnega sveta »Store«;

za trgovinski odsek: Zvonimir Lukič, lastnik modne in konfekcijske trgovine v Ljubljani, njegov namestnik pa Anton Štiligoj, trgovec s pisarniškimi potrebščinami;

za obrtni odsek: Avgust Martinčič, ključavničarski mojster v Ljubljani, namestnik pa Fran Perčič, elektrotehnični podjetnik v Ljubljani;

za gostinski odsek: Janko Skerlep, ravnatelj Grand hotela »Union« v Ljubljani, namestnik Fran Rozman, gostilničar v Ljubljani.

Za delovodjo je imenovan uradnik Zbornice za TOI Janko Traven, za njegovega namestnika pa dr. Jure Koc, tajnik Zbornice.

Ing. J. Rustia;

Gozdovi — naše bogastvo

Les — važen faktor v naši trgovinski bilanci

Če hočemo z uspehom začeti in izvajati naše načrtno narodno gospodarstvo, tedaj je neogibno potrebno, da poznamo vse panoge našega gospodarstva (njih ustroj, proizvodnjo, zmogljivost). Ugotoviti bi tudi bilo treba množino in zalogo surovin, celotno proizvodnjo ter porabo pridelkov in izdelkov (domaćega in tujega trga).

Proizvodnja in poraba lesa ter lesnih izdelkov sploh sta najpomembnejši del našega narodnega gospodarstva. Za načrtno ureditev te gospodarske panoge pa moramo imeti natančne podatke o obsegu naših gozdov, o njih doraščanju in izsekavanju, o višini proizvodnje lesa. Vedeti moramo, kakšna je največja možna proizvodnja, ki ni škodljiva za naše gozdove, pokrajine, zemljo in za lesno gospodarstvo. Vedeti moramo tudi, koliko lesa potrebujemo za svoje potrebe in za izvoz. Naša proizvodnja lesa ne sme znatno presegati tega, kar porabimo sami in kar izvažamo. Les, kolikor ga proizvajamo čez mero in potrebo, nam propada. Razen tega pa so izgubljeni še vsi izdatki za proizvodnjo lesa, kolikor ga je za naše potrebe odveč.

Jugoslavija spada glede gozdov med bogate produkcijske in izvozne države.

Njeni gozdovi se razprostirajo na ploskvi 7.720.005 ha in zavzemajo 31,2 (30,8) % celotne površine države. Le Finska (65,2%), Švedska (51,6), Avstrija (37,4), Češkoslovaška (33,2) in Luksemburška (32,5%) izkazujejo v odstotkih ugodnejše razmerje glede razprostranjenosti gozdov.

Državni gozdovi Jugoslavije zavzemajo ploskev 3.628.000, občinski, zadružni, zakladni 1.544.000, zasebni pa zaokroženo 2.547.000 ha.

Med izvoznimi državami zavzema Jugoslavija sedmo mesto z 2,9 milijona m³, medtem ko izkazuje n. pr. Finska (ki ima 25,26 milijonov ha gozda) 13,9 milijonov in nam prednjači Avstrija s komaj polovico gozdne ploskve (3,14 milijona ha) s 3,7 milij. m³.

Na svetovnem trgu participira naša država z 0,38% in zavzema 43. mesto. Ugodnejši odstotek glede tega imata sosednji državi Italija z 2,9% in Avstrija z 0,94%.

Produkcijska sposobnost naših gozdov se ceni na letnih 15,5 milijona m³, od teh 6 milijonov m³ lesa za tehnično porabo in 9,5 milijona m³ drv za gorivo (61,3%).

Tu je viden vpliv razmeroma velikega obsega nizkih gozdov in grmovja Donavske, Zetske, Vardarske in Primorske banovine.

Sosednja Avstrija producira 9,32 milijona m³, od teh 5,7 milijona (61,3%) tehničnega lesa, medtem ko odpade v Italiji od letne produkcije 15 milijonov m³ le 1,5 milijona m³ na les za tehnično porabo; tako da gre v Italiji 10% produkcije količine na ognjišče in v kope.

Prof. Marinović ceni v svoji že omenjeni knjigi potrošnjo na glavo v lesi držav na 0,4 m³ gradbenega lesa in 0,6 m³ drv, kar bi dalo skupno okroglo 14 milij. m³.

Ce prištejemo temu še izvoz okroglo 3 milijone m³, dobimo povprečno letno izkoriščanje 17 milijonov m³, kar kaže poseg v zaloge starih sestojev.

Naj slede predmetni statistični podatki za Dravsko banovino, zbrani od šumarskega odseka banske uprave.

Največ gozda v Sloveniji je v rokah manjših gozdnih posestnikov

Po stanju koncem leta 1935. se je območje Dravske banovine raztezalo na ploskev 1.574.636 ha, od katerih je prištevatelj produktivnim 1.500.004 ha (95,27 %).

Gozdna površina znaša po davčnem katastru 679.270 ha ali 45,28 odst. napram celotni produktivni

površini, faktično z gozdom obrasle površine je pa 705.631 ha, t. j. 47,05% produktivne ploskve.

Državnih in versko-zakladnih gozdov je	20.032 ha
banovinskih	872 ha
občinskih	3.934 ha
drž. železnice	986 ha
imovnih občin	3.803 ha
škofijskih, župnih, samostanskih, cerkvn. solastnikov	16.693 ha
deln. družb, društev, zadrug, bank, hranilnic	16.902 ha
razlaščenih gozdov	9.876 ha
indiv. malih, srednjih in velikih gozdnih posestnikov	20.868 ha
	585.304 ha

t. j. 86% celotne gozdne površine p. k.

Posestnikov, ki imajo nad 100 ha gozdov, ima banovina 310, medtem ko je posestnikov, ki imajo gozda pod 100 ha — 138.690.

Po kalkulaciji, napravljeni po šum. gozdnih referentih, znaša produkcija v letu 1935:

Celotna množina 1.558.382 m³, in sicer 702.952 m³ trdega in 855.430 m³ mehkega lesa. Od celotne količine odpade na les za tehnično porabo 818.203 m³ (52%) in 589.315 m³ na drva za gorivo ter 66.807 m³ na drva za oglje, medtem ko je bilo ostankov v gozdu in na žagah 84.057 m³.

Važno in v letih slabe letine, zapor živine je les odločujoč glede aktivnosti naše trgovinske bilance.

Iz spodnje tabele je razvidno razmerje izvoza lesa napram celotnemu izvozu, ki dokazuje pomemben vpliv izvoza gozdnih proizvodov na dohodek od celotnega izvoza. Višek vrednosti je dosegel izvoz lesa v l. 1924 z 2,29 milijarde din (24% celotnega izvoza), a po količini pa v l. 1929 z 2,47 milijona ton (47% celotnega izvoza). Po občutnem padcu v l. 1925, 1926 se izvoz lesa zopet postopno dviga do vključno l. 1929, od tu se pa uveljavljajo posledice svetovne krize in to posebno v l. 1932.

Primerja izvoza gozdnih produktov s celotnim izvozom:

Leto	Celotni izvoz v 1000 t. v mil. din	
1925	4398	8904
1927	4251	6400
1929	5330	7922
1931	3323	4800
1932	2398	3056
1933	2929	3377
1934	3584	3878
1935	3326	4030

Izvoz gozdnih produktov

Leto	v 1000 t.	% v mil. din	
1925	1570	36	1584
1927	2055	48	1399
1929	2478	47	2190
1931	1291	39	1041
1932	847	35	570
1933	982	33	850
1934	1133	32	880
1935	1018	31	843

V naslednjih letih se stanje zboljšuje in se razmeroma malo izpreminja v l. 1933—1935 posebno glede vrednosti.

V zvezi z znatnim padcem v teži in vrednosti celotnega izvoza v letu 1925 nasproti letu 1932 je tudi pomembno znižanje izvoza gozdnih produktov za 46 % odnosno 64 % v istih letih.

Med vsemi gospodarskimi panogami je bila lesna trgovina zaradi svetovne krize morda najhujše prizadeta, kar jasno dokazuje znaten padec v tonazi in vrednosti izvoženega lesa.

Izvoz lesa v letih 1933, 1934 in še 1935 se je komaj spet nekoliko dvignil, v novembru 1935 pa so ga potisnile uvedene sankcije in proti-

sankcije, nekoliko tudi že 24. aprila 1934 s strani Italije zvišane carine, posebno glede izvoza lesa iz Dravske banovine v Italijo, ki je bila naš največji odjemalec, (v l. 1933 n. pr. je šlo od skupnega izvoza lesa 67 % žaganega mehkega lesa, 55 % trdega lesa, 90% drv in 70% oglja v Italijo) na ne prej poznani minimum. Tako je znašal izvoz lesa v Italijo v oktobru 1935 še 63,3 milijona din (85% skupne vrednosti), v novembru 53,8 milijona (67%) v decembru 3,9 milijona (9%), v januarju 1936 4,1 milijona din (22%).

Precej lesa smo izvažali v tujino, zlasti v Italijo. Zaradi sankcij smo ta trg domačega popolnoma izgubili. Ker pa nismo dobili zanj enakovrednega nadomestila drugod v tujini, naša sedanja proizvodnja lesa znatno presega domače potrebe. Skladišča so polna in cene lesu neprenehoma padajo. Če so se hoteli naši lesni proizvajalci oginiti nadaljnjemu razvrednotenju njih blaga, so morali proizvodnjo lesa hudo omejiti. Ta omejitev je povzročila spet brezposelnost lesnih delavcev ter zastoj in propada-

Dr. C. Pavlin:

Od smreke do papirja

Ko poje drvarjeva sekira svojo pesem po naših smrekovih gozdovih, opravlja prvo pripravljeno delo za proizvodnjo papirja, tega za današnje kulturno stopnjo človeštva neogibno potrebnega predmeta.

Okrogla smrekova debla v povprečnem premeru 16 cm ob mali primesi jelkinih debel očistijo vejevja, odrzajo ali obelijo in nato razžagajo v 1 ali 2 m dolge kose. Take kose nazivamo celulozni ali brusni les.

Te kose nato nalože na vozove in odpeljejo v celulozne tovarne ali brusilnice lesa. V železniški vagon lahko vtovorimo povprečno 16m³ celuloznega ali brusnega lesa.

Celuloza in lesovina sta dandanes poglavitni sestavini za sodoben papir. Nekdaj so delali papir samo iz cunj. Te so pa pri dandanašnji veliki splošni uporabi papirja mnogo predrage in služijo dandanes kot surovina zgolj za izdelovanje tako zvanih arhivskih papirjev, določenih, da ostanejo ohranjeni mnogim človeškim rodovom.

Lesovino in celulozo izdelujemo v posebnih tovarnah, ki so pri nas običajno priključene tovarnam papirja.

Značilno za te tovarne je, da rabijo za pretvarjanje lesa mnogo moči. Ker dajejo vodne sile najcenejšo pogonsko moč in je voda pri proizvodnji neogibno potreben predmet, leže tvornice celuloze in lesovine kakor tudi tvornice papirja običajno ob vodi.

Lesovina je mehničen, celuloza pa kemičen izdelek.

Lesovino proizvajamo z brušenjem lupljenega lesa, pretežno smreke, na brusilnicah v posredna vlakna. To so veliki stroji, koder se les pod tako močnim pritiskom, da povzroča vročino, tare ob primesi vode ob brusni kamen in na ta način razloči v posamezna vlakna, ki so podobna mlečni snovi. Ta snov pride najprej na različne čistilce, da se osuši debelih primesi, nato pa očiščena na izjemajni stroj, ki odvzame snovi vodo. Na ta način pridobljeni izdelek moremo uporabiti bodisi popolnoma osušen kot lesno lepenco ali pa v polsuhi obliki kot lesovino za daljnje predelovanje v papir.

Celulozo izdelujemo s kuhanjem zdrobljenega, odnosno razsekanega smrekovega lesa v ogromnih kuhalnikih pod pritiskom pare ob primesi sulfitega luga. V ta namen v celulozno tovarno došli les v posebnih strojih najprej očistimo in

nje lesne trgovine. Prav ta panoga našega narodnega gospodarstva pa preživlja največ mladih ljudi (delavcev, voznikov, obrtnikov itd.), zato se posledice stiske lesnega gospodarstva tako močno občutijo. Tudi za našega kmeta postaja zastoj v lesni proizvodnji vedno bolj občutljiv. Gozd mu je po navadi edini vir dohodkov, iz katerih plačuje davke ter kupuje obleko in druge potrebščine.

V prvih šestih mesecih tekočega leta je bilo izvoženega našega lesa skupno v vrednosti 254,2 milijona din (15% celotnega izvoza), a v isti dobi l. 1934 — za 416,9 milijona (26%), v letu 1935 — za 401,9 milijona din (14%).

Izpadek v prvem polletju tekočega leta znaša nasproti letu 1935 okroglo 148 milijonov nasproti letu 1934 okroglo 163 milijonov din. To znatno in občutno zmanjšanje izkupička za les v prvi polovici 1936 napram isti dobi leta 1935 ali 1934 je le posledica navedenih sankcij in protisankcij, ko za to izgubo tudi ni bilo najti kompenzacij.

Kakor je mogoče domnevati iz izjav dobro poučenih krogov, ni upanja, da bi se možnost izvoza lesa kaj kmalu izboljšala. Zato je pa tem nujnejša potreba, da se osamosvojimo glede nekaterih potrebščin, ki jih za drag denar uvažamo iz tujine. V letu 1935 smo n. pr. izdal za fini žagani les 2,7 mi-

lijona din, za tiskarski papir 35 milijonov din, za izdelke iz lesa 7,8 milijona din, za petrolej, bencin 76,3 milijone din itd. Učimo se avtarkije od naših bližnjih sosedov Avstrijev in Italijanov, da z intenzivnim in racionalnim izkoriščanjem naše bogate lesne produkcije doma nadomestimo izpadek na svetovnem tržišču.

Za rešitev, oživiljenje in povzdigo našega lesnega gospodarstva je nujno potrebno, da poiščemo novih možnosti za povečanje porabe našega lesa ter tako spet zvišamo proizvodnjo lesa in oživimo lesno trgovino, obrt in industrijo.

Z dobro premišljeno in vsestransko propagando med najširšimi plastmi našega prebivalstva lahko dosežemo znatno povečanje porabe lesa s tem, da nazorno prikažemo tudi laiku, za kaj se vse uporablja les, in ga opozorimo na prednosti in koristi, ki jih bo pri tem imel. Laik naj vidi, da ne bodo meli od večje uporabe lesa koristi samo proizvajalec in trgovec, delavec in obrtnik, ampak vse naše narodno gospodarstvo, torej posredno vsak naš državljan.

Ta lepi in velevažni namen ima naša jesenska prireditelja »Za naš les«, ki bo imela — če v zaželjenem obsegu uspe — blagodejen vpliv na razvoj in uporabo gozdne produkcije in na zboljšanje gospodarskih razmer v državi.

ostrgamo, nato ga s sekistroji razsekajo v drobce, ki jih s posebno pripravo sortirajo, preden pridejo v kuhalnik. Kuhalniki so ogromne železne posode, v notranjstvi obložene s šamoto, z vsebino 70 do 100 m³. Sulfidni lug in pritisk pare, ki se v njem lesni drobci kuhajo, odvzamejo lesu med kuhanjem vse prime, t. j. smolo, masti, škrob, beljakovine, soli in barvila in pritegne te prime nase, tako da nam ostane čisto celulozno vlakno, ki ga v naravi brez prime ne najdemo nikjer. Po kuhanju kuhalnik izpraznijo, celulozno vlakna pa v posebnih napravah nato še enkrat izperemo in očistijo z vodo in ob izdatni primesi vode vodijo na poseben izžemalni stroj, ki ima namen, odtegniti celulozo vodo. Iz tega stroja pride celuloza v zvitihi, ki jih še lahko razrežemo v pole.

Celuloza in lesovina gresta nato kot polizdelka v papirne tovarne.

Zanimalo bo, katere papirje se da izdelovati iz lesovine in za katere papirje je potrebna celuloza.

Običajni beli pisalni papirji so iz čiste celuloze, torej iz kemičnega produkta, ki pa mora biti še prej beljen in se za to poslužujemo klor, ki ga izvlečemo iz klorovega apna. Najslabši ovojni papirji so pa skoraj izključno iz lesovine, torej iz mehničnega produkta. Časopisni papir, ki se na njem tiskajo naši dnevniki, pa vsebuje 80% lesovine in 20% celuloze. Čim bolj so papirji beli in trdi, tem več vsebujejo celuloze in tem manj lesovine.

Razen celuloze in lesovine uporabljamo kot sirovine za izdelovanje papirja še polnilne snovi najrazličnejših vrst in papirne odpadke.

Polnilne snovi so kaolin, rastlinski ali živalski klij, glinozem, galun in barve. Te snovi pridevajo papirni masi v meri, kakor jih zahteva vrsta papirja, ki jo je treba izdelati. Primesi kleeja onemogoči, da bi se na papirju razlilo črnilo, kakor n. pr. pri pivniku. S primesjo kaolina in sličnih polnil pa dosežemo gladek papir, da se na njem pero ne zatika.

Papirni odpadki so pa zmlat star papir in nadomestuje zmlevek pri izdelavi novega papirja lesovino.

Potrebno količino celuloze in lesovine, odnosno papirnih odpadkov damo najprej v banje, napolnjene z vodo, imenovane po tem, ker so jih prvič upo-

rabliali na Holandskem, holandci. Tukaj se snov vnovič zmelje. Zmesi dodajo polnilne snovi, predvsem klij in barve, ki naj dajo papirju blek ali barvo. To mešanico pretočijo, ko je zmleta, iz holandca v mešalno kad, koder ji še pridenejo vode. Zmes teče od tod naprej po cevi, potem pa v koritih na papirni stroj. **Papirni stroj** pretvori papirno snov v papir, ki prihaja iz stroja v obliki zvitka. Papirni stroji so običajno dolgi od 40 do 80 m in tvorijo njih prvi del **lovilce vozlov**, ki polovi iz razredčene papirne snovi še morebitne grče. Odtod prihaja papirna snov na sito, ki je tkano brez konca. To sito ima namen, da strese iz snovi vse odvisno vodo. Ta namen se še pospeši z umetnimi sesalci, ki — montirani prav na koncu sita — vsrkajo zadnji preostanek vode. Za temi sesalci prevzame papirno snov klobučevina, tkana tudi brez konca, in jo vleče skozi troje ali več stiskalnih valjkov. Iz te takozvane mokre partije papirnega stroja pride papir — zdaj moremo že govoriti o papirnem traku — v takoj za njo priključeno **sušilno partijo**, koder ga zopet vodi klobučevina skozi obilico sušilnih cilindrov, razgretih z vročo paro. Prišedši iz sušilnih cilindrov je papir v strojno gladkem stanju gotov in se zvije v zvitek.

Papir za uporabo na rotacijskih tiskalnih strojih se mora še enkrat previti, ker zvitki v obliki, kakor pridejo iz papirnega stroja, niso dovolj trdo zviti. Pri tej priliki teče papir tudi še skozi škarje, ki imajo na previjalnem stroju krožno obliko, da novi zvitek prirežejo na predpisano širino.

Tako previti papir se embalira z ovojnim papirjem in gre v tej obliki kot rotacijski papir v promet.

Večino ostalih papirjev je pa treba še zgladiti, preden pridejo v uporabo. Glajenje se opravlja tudi pri papirju tako, kakor smo ga vajeni pri likanju perila, samo da ima tukaj likalnik obliko valjev. **Tak stroj za glajenje ali satiniranje** papirja, kakor to glajenje strokovno imenujemo, nazivamo **kalandar**.

Iz kalandra prihajajo satinirani zvitki na **rezalni stroj**, ki razreže zvitek v posamezne pole. Kot posebno vrsto rezalnih strojev mimogrede omenimo še napravo za izdelovanje brzojavnih in blagajniških zvтков.

Na rezalnih strojih zrezani papir dobi nato **papirna dvorana**, kjer ga najvestneje prebe-

Obiščite velesejem!

ro, preštejejo in embalarajo v zavoje, zavoje pa v bale.

Ce je treba črtanega papirja, ali kakor ga nazivamo, rastriranega papirja, mora papir takoj po prebiranju še v črtani stroj, ki mu dá n. pr. raster, kakor ga imajo šolski zvezki ali pa trgovske knjige. Rastriramo lahko papir naravno v poljubnem številu barv.

Ta dolgotrajni potek proizvodnje nam kaže, skozi koliko rok mora iti kos smreke, odkar ga je sekira našega gozdnega delavca ločila od korenin, preden pride v obliki papirja do porabnika.

Zato lahko mirno rečemo, da tvori papir najzlahtnejši izdelek iz našega lesa. Iz tega sledi tudi gospodarska važnost, ki jo ima papirna proizvodnja za našo občno gospodarstvo.

Razvita papirna industrija ne daje samo osnove za uspevanje naše grafike in vse papir predelujoče industrije, temveč krepí in redi tudi lastnike gozdov,

Pelikan terpentino milo za namakanje perila pa Radost peric

predvsem našega seljaka, šumske delavce, prevoznike in tovarniške delavce ter vso trgovino in obrt, ki se bavita z razpečevanje papirja.

Razvita proizvodnja in potrošnja papirja pa tvori obenem viden znak kulture naroda.

Ako znaša potrošnja papirja v sosednih državah 19 kg več na prebivalca in leto, pri nas pa samo dobra 2 kg, uvidimo v tem samo dobre izgleda za bodoči razmah te naše za obče gospodarstvo tako koristne industrijske panoge.

**Trgovci izpolni
dolžnost, če na-
roči prvič in po-
maga plasirati**

V našo državo se je v l. 1935. uvezilo skupno okroglo 1600 vagonov v tujini izdelanih papirjev. Če bi bili tudi to količino izdelali doma v naših jugoslovanskih tovarnah, kar bi tudi lahko zmogle, bi porabili zanjo daljnjih 62.000 m³ celuloznega, odnosno brusnega lesa, torej količino, ki bi omogočila, da ostane letno najmanj še daljnjih pet milijonov dinarjev čistega zaslužka samo našemu šumarstvu, nad dva milijona dinarjev letno pa našim železnicam samo za prevoz lesa, dočim bi protivrednost tega papirja od letnih 90 milijonov dinarjev prišla naši trgovinski bilanci v korist in bi krepila našo valuto.

Uvajali pa bodo z izdatno reklamo

Dolničar & Richter

LJUBLJANA

vedno po enakem kopitu in brez zaščite pred padavinami in solncem tako, da propadejo običajno že po enem ali dveh desetletjih. Nekaj vzornih, najbrže čez stoletno dobo obstoječih mostov smo imeli v Poljanski in Selški dolini, ki so bili prekriti in od strani zaopaženi, a so jih večinoma uničile izredne povodnji leta 1924., 1926. in 1927. Ti mostovi pričajo, da so imeli njih graditelji dokaj čuta za tehnično smotrnost in lepoto. Novih pomembnejših res modernih zasnovanih lesenih mostov v državi skorajda nimamo. Komaj dva vzornejša lesena mostova sta mi poznana, in sicer oni čez Savo pri Mednem, kot viseči mostič z razponom 80 m, zgrajenim l. 1934. in most čez Savo pri železniški postaji Sava, zgrajenim leta 1935., ki ima nad srednjim 30 m dolgim otvorom Hoveov predalčni nosilec, prekrit s streho. Ta most se izredno lepo prilaga okolici savske soteske.

Nič ugodnejše niso pri nas razmere glede modernih lesenih strešnih konstrukcij za lope in podobno. Moda železnih konstrukcij v preteklem stoletju je projektantom preveč omamila čut za gospodarstvenost in estetsko smotrnost; zato mnogo krat že prirojena navada zavraja podzvestno k uporabljanju železa celo za take zgradbe, kjer bi bil les že z ozirom na dim bolj priporočljivo gradivo. Posebno pri naših industrijskih zgradbah ne cenijo lesnega gradiva v oni meri, kakor ga je les deležen v sosednjih tehnično naprednejših državah. Prav polagoma prodira spoznanje, da je to naše najcenejše in praktično gradivo vredno večjega spoštovanja. Vendar se mora tehnik dandanes še precej potruditi, predno odpre zaslepljene oči industrija in ga prepriča o vrlihan lesa kot posebno priporočljivega za objekte industrijskih zgradb.

V naši ožji domovini imamo izvršenih že nekaj enostavnih predalčnih nosilj za strehe nad dvoranami, skladišči, delavnicami in podobnim. Lep primer enostavnih predalčnih nosilcev imamo v ostrejših razstavah lop Ljubljanskega velesejma. Najlepši primer kako blagodejno in lepo učinkujejo leseni strešni predalčni nosilci, imamo v kotlovnici in strojnični parne centrale v papirnici Bonač in sin na Količevem. Mislim, da upravičeno trdim, da je tam baš ona prijetna oblika in barva lesene strešne konstrukcije prepojene s firnežem, ki krona lepoto ter proži domačnost te najmodernejše centrale, ki je bila tudi v drugih ozirih estetsko opremljena s srcem in ljubeznijo.

Upajmo, da bodo sicer dosedaj še redki zgledi v naši lepi domovini našli posnemalce in pripomogli, da bo našel les kot gradivo za mostove in nosilja ono stopnjo upoštevanja, ki jo zasluži. Tehniku bo s tem omogočeno venčati svoje uspehe tako v konstruktivnem kot gospodarskem in estetskem oziru v še večji meri, kot je mogel dosedaj.

Ing. Stanko Dimnik:

Mostove in strešna nosilja iz lesa – nazaj na prava mesta!

Najpripravnije gradivo za premostitve rek, za gradnjo streh, koč itd. je bil za človeka že v najdavnějšíh vekih in je še po tisočletni dobi — les. Iz zgodovine nam je znano, da je premestil Darij že l. 515. pr. Kr. Bospor in Donavo, da je gradil Aleksander Veliki lesene mostove čez Evfrat in predvsem pričajo o gradnji lesenih mostov opisi Cezarja in drugih rimskih piscev. Ogromna in tudi še za današnje čase izredna, za tedaj pa še posebno drzna je bila premostitev Donave nizvodno Oršove v obliki lesenih lokov s 17 m razpetine, opirajoč se na kamenite mostne stebre. Ta znameniti most iz lesa je ukazal graditi cesar Trajan l. 103. do 105. po Kr.

Zgodovina srednjega veka ne poroča o kakih pomembnejših lesenih mostovih. Pač pa so žive priče iz t. j. razdobja lesena ostrejša raznih velikih cerkev, stolnic in gradov v Franciji, Angliji in Nemčiji, ki po skoraj tisočletni dobi ponekod obstoje še danes. To niso sicer nikakšne konstruktivne posebnosti — posebnost je pač njihova častitljiva, večstoletna starost.

V novem veku je dala renesanca vzpodbudo za uporabljanje lesa za konstrukcije, nosilja in ostrejša v lepih in skoraj drzno slokih oblikah. Francoz, arhitekt Ph. de l'Orme (1515. do 1570.) je oče prvih lesenih lokov. Iz te dobe je znan lesen most, ki ga je zgradil arhitekt Palladio (1518. do 1580.) čez reko Cismone pri Tridentu. Njegova posebnost je bila konstrukcija predalčnih nosilcev s 33 m razpetine in je to prva poznana taka konstrukcija. Razni švicarski in nemški strokovnjaki za lesene mostove so pričeli kmalu po tej dobi pisati knjige o izvršenih mostovih, kjer priporočajo prekrivanje lesenih mostov s streho in zaopažanje tudi od strani z lesom. Posebno drzne, brez vsakega statičnega proračuna in le po svojem čutu zasnovane lesene mostove so tedaj gradili švicarski. Predvsem se je odlikoval U. Grubenmann von Teuffen (1710. do 1781.), ki je med drugimi zasnoval in zgradil most čez reko Reno pri Schaffhausenu kot leseno predalčje z dvema polji po 52 in 59 m. Švicarji, Bavarci in Tirolci iz te dobe se ponašajo s konstrukcijami, ki bi bile v današnji dobi, ko poznamo že vso podlago za presojo in preračun delovanja sil v njih, nekaj izrednega in za zasnovalece častne. Njih posebna zasluga je, da so poleg premostitve velikih razpetin tudi znali zavarovati trajnost mostov s tem, da so jih obvarovali s streho pred učinki dežja in solnca. Kot spomeniki iz teh časov so preostali po dvestoletni dobi še do danes nekateri teh mostov, ki pričajo o iznajdljivosti in spretnosti njih zasnovateljev in graditeljev.

Se eno zlato dobo gradnje lesenih mostov izkazuje zgodovina. To je doba tik pred pričetkom in še prva leta po tem, ko se je pričela razvijati železnica; torej pred nekaj več kakor sto leti. V glavnem je bilo to v Severni Ameriki, kjer so delovali iz strokovnega spisa znani Hove, Thovm in Long, ki so gradili prve večje predalčne konstrukcije iz lesa in železnih vezi. Amerikanec Burre je v tej dobi (l. 1804.) zgradil most čez reko Delaware pri Trentonu s petimi polji, dolgimi po 49 do 61 m. Od njega zgrajen most čez reko Savanna (Georgija) je stal še leta 1910.

To je bil tudi zaključek neke klasične dobe v gradnji lesenih mostov in strešij za velike razpone. Nova moda, izvirajoča iz Francije, je pričela s kamenitimi mostovi izpodrivati lesene mostove. Nasprotno je moda livno-železnih mostov, ki ima zibelko v Angliji, zaustavila za dolga desetletja razvoj in tehnični napredek lesenih nosilnih konstrukcij. Pričela je doba livnega železa, ki se je nadaljevala z varjenim in taljenim železom. Tehnični napredki v proizvodnji železa po načinih Thomasa, Bessemera in Siemens-Martina so utrlj pot povodnji železnih nosilnih konstrukcij. Lesno gradivo je bilo v preteklem stoletju docela izpodrinjeno z železom in to največ zaradi pričakovanja, da bo trajnost železnih zgradb večja ali pa vsaj zelo dolga. Vendar že po nekaj desetletjih je prišlo razočaranje s spoznanjem, da železo kljub velikim nabavnim in vzdrževalnim stroškom hitro propada. To spoznanje je še pred zatonom preteklega stoletja pripomoglo k razvoju konstrukcij iz raznih vrst specialnega železa, jekla in predvsem železobetona. Povzročilo je nadalje, da se je pričelo zopet ceniti in spoštovati les kot gradivo za razne vrste zgradb in gradbenih delov.

Napredek in izsledki v teoriji računanja sil in napetosti v nosilih, spoznanje, da ostane les stoletja ohranjen, če se ga očuva pred črvivostjo ter uporablja stalno na suhem ali pa stalno v vodi, odkritje raznih kemičnih in mehanskih sredstev, ki zaščitijo les pred prelasko vnetljivostjo, izum raznih posebnih oblik nosilcev in zvez za vozlišča in predvsem velika trdnost, žilavost ter prožnost tega odličnega gradiva, so lesu zopet odprla pot kot gradivo za mostove in druga nosilja. K napredku so obilno pripomogli izsledki, ki so jih dognala razna strokovna preiskovališča za gradivo kot ga imamo tudi na ljubljanski tehniški fakulteti. Vzorne lesene konstrukcije, bodisi za mostove ali pa strešja morejo postati sedaj le plod složnega sodelovanja statike in konstrukcij večjega gradbenega

inženjerja, nadalje arhitekta, ki čuva, da ostanejo računsko dognane meje nosilja v estetskih mejah, in strokovno dobro izvežbanega tesarskega mojstra.

Dandanes se grade iz lesa konstrukcije lepe vnanjosti, zgrajene v najkrajši dobi in vendar trajne ter predvsem proti zračni vlagi ter dimu bolj odporne, a vendar za nižjo ceno kakor so železne konstrukcije. Te vrline so omogočile, da si je les utrlj pot ne samo za provizorne, temveč tudi trajne lesene mostove, velike lope in razna nosilja v vseh tehnično naprednih državah, ki imajo doma obilno prirodno lesno bogastvo. Tako grade v Rusiji, Nemčiji, Ameriki in nordijskih državah moderne strešne nosilce za remize avtomobilov, tramvajskih voz (n. pr. pred kratkim na Dunaju v Hütteldorfu), tržnice, skladišča, razstavne lope in podobno. Najbolj presenetljivo je, da je v tujini prodrla leseno ostrejša za velike razpone celo v zgradbe, kjer bi se to z ozirom na ognjavnost sicer ne pričakovalo. To so kurilnice, livarne, kolodvorske lope (hale), razne delavnice in sploh prostori, kjer je ozračje prepojeno z dimom in paro. Oglikov dvokis dima v zraku je v takem poslopju izredno hitro pospeševal razkroj železa in to kljub najvestnejšemu pleskanju in vzdrževanju. Lesu oglikov dvokis, ki se nahaja v dimu, ne škoduje, nasprotno, ker vsebuje dim tudi segrete katranske in druge hlapove, vplivajo le-ti samo ugodno na kakovost lesa, ga konsevira. Oni, ki je imel priliko preizkusiti star les iglavcev iz ostrejših naših kmetijskih hiš, kjer so uporabljali odprta ognjišča ter je uhal dim skozi podstrešje in streho na plan, je lahko

ugotovil, da je les sicer počrnel, a postal še časoma trd kot hrastovina. Poleg tega ostane s tem les še odlično odporen proti črvivosti, vplivu vlage in proti vnetljivosti — skratka, les se od dne do dne izboljšuje. Zato je razumljivo, da uporabljajo nordijske države na kolodvorih obilo lesenih strešnih konstrukcij, da so leta 1912. zgradili kolodvorsko lopo (hale) v Kopenhagenu ne iz železa, temveč iz lesa, da so železno konstrukcijo kolodvorske lope v Stuttgartu nadomestili leta 1922. z leseno. Kot vzorne take lesene konstrukcije odprtih peronskih lop navaja novejša tehnična literatura ono l. 1921. zgrajeno na kolodvoru v Essen-Nord in ono leta 1925. postavljeno na postaji Zwickau-Polbitz v Nemčiji.

Vzorni leseni prekriti mostovi v alpskih deželah, ki so prestali stoletja brez posebnega vzdrževanja in so mnogi še danes uporabljani, so dela visoke tesarske umetnosti in strokovnega znanja. Oni vzpodbujajo, da se uporablja les zopet v take namene, vendar umevno pač le za mostove, ki se nahajajo v pokrajinah, kjer je les doma in kjer ni pričakovati za most prevelike in sunkovite obtežbe. Znano je, da imajo alpske države kot n. pr. Švica in Bavarska predpise, da se mora dati v gozdnih pokrajinah prednost lesu kot gradivu za mostove. Ako pa to z ozirom na pričakovano preveliko ali neugodno prometno obtežbo ne bi bilo priporočljivo, si pomagajo z železobetonsko konstrukcijo, ki ji pa dajo z leseno ograjo in podobnim videz lesenega mostu, da bi se pokrajini prijetneje prilagala.

V našo ožjo domovino, kakor v obče v vso državo, še niso zadostno prodrla poročila o ugodnih izkustvih lesnega gradiva iz tehnično naprednejših sosednih držav in zato se les še vedno podcenjuje kot gradivo. Imamo sicer obilo navadnih lesenih mostov, vendar zgrajenih skoro

Izvoz lesa in naše gospodarstvo Z vsemi sredstvi treba pospeševati izvoz lesa

Kako velikega pomena je les za vse naše narodno gospodarstvo, izkazuje najbolj jasno naša izvozna statistika. Letos smo bili v prvem polletju v zunanji trgovini pasivni za celih 369,2 milijona din, lani pa aktivni za 28,6 milijona. Letos so vladale sankcije, ki so ustavile lesni izvoz, lani pa teh sankcij ni bilo, in posledica tega je, da je zastal izvoz lesa, ki je eden naših edinih izvoznih predmetov. Kako zelo je padel izvoz, kažejo naslednje številke.

	1936	1935
ogljja	2,5	5,3
železniških pragov	18,7	5,7
lesnih izdelkov	14,4	17,2
ekstraktov	16,5	10,9
skupno	270,8	412,7

skupno torej za 142 milijonov din manj in torej dobili tudi za 142 milijonov din manj deviz.

In da so bile res samo sankcije vzrok tega silnega nazadovanja lesnega izvoza, dokazuje dejstvo, da vlada že vse letošnje leto na vseh evropskih lesnih trgih, razen na italijanskem, visoka konjunktura. Ker se je silno povečala potrošnja lesa v Angliji in v Nemčiji, so mogle vse skandinavske države

znatno povečati svoj lesni izvoz, prav tako je ohranila Rusija svoj lesni izvoz, Poljska pa ga je celo povečala za celo tretjino. A tudi Češkoslovaška in Rumunija sta mogli povečati svoj lesni izvoz, da je povsod ugodna slika o razvoju lesnega izvoza. Pri tem pa je treba še to poudariti, da se je povečala ne samo količina lesnega izvoza, temveč da je narasla tudi cena lesa, da so imele vse države, ki so bile deležnice lesne konjunktura, dvojni dobiček.

Le pri nas je slika čisto druga. Padel je izvoz po količini, padle pa so tudi cene lesa, da je naša izguba dvojna. Vzrok pa je v manjšem izvozu lesa v Italijo. Uvoz

žaganega lesa je padel v Italiji od 615.147 kub. metrov v prvih petih mesecih l. 1935 na 395.936 kub. metrov v istem času letos. Glavni del te zmanjšane potrošnje pa je padel na nas, dočim je bila Avstrija tista, ki je imela od avstrijskega lesa pri izvozu lesa v Italijo glavni običek.

Kako zelo je padel naš lesni izvoz v Italijo, kažejo te številke: Lesa smo izvozili v Italijo v prvem polletju za milijonov din:

leta 1936	14,3
leta 1935	212,6
v Eritrejo pa:	
leta 1936	—
leta 1935	12,3
skupni izvoz l. 1936	14,3
leta 1935	224,9

Naš izvoz v Italijo je v tej nazadovolj za približno 26.000 vagonov v vrednosti za 210 milijonov din. Čeprav smo v neke druge države izvozili letos več lesa kot lani (n. pr. v Anglijo za 16, Madžarsko za 16, Nemčijo za 11 Francijo za 4, Belgijo za 3, Nizozemsko za 3, Avstrijo za 2,5, Grško za 8, Egipt za 5 milijonov din, itd.), vendar vse iz-

gube zaradi Italije nismo mogli nadoknaditi in zato je ostal padec lesnega izvoza za 146 milijonov din.

Od vseh 210 milijonov din, ki smo ga manj izvozili v Italijo, pa odpada na lesan les okroglo 150 milijonov, in tega izvažajo predvsem Slovenija, Goriška kotar in neki kraji Bosne. Ti so tudi glavne žrtve sankcij.

Popolnoma zgrešeno pa je mnenje, na kar smo že ponovno opozorili, kakor da bi se mogla nova lesna tržišča kar takoj pridobiti. Vsaka osvoboditev tujega trga je naporna, lesnega pa še posebej. Ne glede na to, da se je treba boriti s konkurenti, ki so na teh trgih že dobro vpeljani, je treba tudi domačo proizvodnjo za tuje trge pripraviti, za kar pa so potrebne dostikrat tudi drage investicije. Poleg tega nam manjka prave organizacije našega lesnega izvoza, ker se še vedno nočejo izvesti predlogi naših lesnih organizacij. Tudi kakovost naših izdelkov je treba zboljšati, predvsem pa misliti in delati na to, da bomo izvažali tudi posebne lesne izdelke in ne le surovine ter napolnjenih fabrikate. Če se je to posrečilo Bolgarski in Turčiji,

ni razloga, zakaj se to ne bi posrečilo tudi nam.

Pa tudi v Italijo samo bi mogli zopet izvažati les, saj ne trpimo zaradi poslabšanja trgovinskih odnosov med Italijo in Jugoslavijo, samo mi, temveč tudi Italija. Še v prvem polletju 1935 smo uvozili iz Italije blaga za 221 milijonov din in je bila Italija med našimi uvoznimi državami na 2. mestu, l. 1936 pa smo uvozili le za 297 tisoč din in Italija je zdrknila na 55. mesto.

Toda delati je treba, ceniti treba naš les, zavedati se njegovega gospodarskega pomena in podpirati našo lesno trgovino ter njene zahteve upoštevati. Tega razumevanja za naš les, zlasti za slovenski, pa Beograd dosedaj ni pokazal. Upajmo, da bo razstava »Za naš les« s svojimi nad vse nazornimi argumenti napravila potrebni preokret v mišljenju odločujočih ljudi v Beogradu in da bo tudi naša državna gospodarska politika že enkrat uravnana na spoznanju, da je les eden naših glavnih izvoznih predmetov in da je od izvoza lesa odvisna tudi aktivnost naše trgovinske ko tudi plačilne bilance!

posebno pozornost in trud, vendar brez zaželenega uspeha. Naša lesna produkcija in trgovina je tako atomizirana, da bi bilo mogoče zbrati te gospodarske drobce v skupno organizacijo le s tvornim sodelovanjem državne uprave.

Domači lesni trg se mora rezervirati za mala lesna podjetja, a velika podjetja, ki imajo za to vse pogoje, pa naj bi plasirala svojo produkcijo predvsem v čezmorskih državah, kamor ne more mali producent s svojim blagom.

Naloge države

Država bi morala izvoz lesa pospešiti s subvencioniranjem rednih paroplovnih linij v dežele, ki pridejo za naš les v poštev, ter ustvariti s primernimi trgovinskimi dogovori s dotičnimi državami podlago za čim večji eksport lesa.

Za domači konsum lesa

more država skrbeti z izvajanjem velikih javnih del ter s favoriziranjem privatne gradbene delovne sile z davčnimi olajšavami za nove zgradbe in predvsem z znižanjem železniške tarife za les in ostali gradbeni material. Tarifni odbor ministrstva za promet je to že ponovno zahteval, saj so

sedanje tarife za les v notranjem prometu za 15 odstotkov, pri izvozu celo za 22 odstotkov oziroma 25 odstotkov višje nego leta 1929.

za časa največje konjunkturo v lesni stroki. Zahteva po znižanju železniške tarife za prevoz lesa je tembolj upravičena, ker je denarno stanje naše železniške uprave ugodno in so bile tarife v preteklem letu za žito in mlinke izlele že izdatno znižane.

Mi vidimo, da se v vseh sosednjih državah posveča posebna pažnja izvedbi velikih javnih del, in to celo v državah, ki njih finančno stanje ni posebno ugodno. Izkazalo se je tudi, da je izvedba javnih del, predvsem zgradba cest in železnice, povzročila splošno počivenje narodnega gospodarstva. Denar, izdan za ta dela, je pospešil produkcijo vseh vrst blaga, ker ni bil od delavcev in obrtnikov težaviran, temveč potrošen za nabavo najpotrebnejših življenjskih potrebščin.

Tudi naš mali človek in delavec sta brez sredstev

in ves denar, ki bi ga izdala država za javna dela, bi se takoj poja-

vil zopet na trgu in poživil narodno gospodarstvo. Zato moramo le toplo pozdraviti odločitev naše vlade, da je pričela izvajati v poslednjem času javna dela (čeprav v Sloveniji mnogo premalo, op. ur.), in je gotovo, da ne bodo uspehi za naše gospodarstvo izostali. Enake važnosti ali celo še večje pa je za našo lesno stroko privatna gradbena delavnost. Poceniti se mora naš les predvsem v južnih in vzhodnih pokrajinah naše države, za kar je pogoj znižanje železniške tarife. Producerskih stroškov pri predelavi lesa že ni mogoče več znižati. Cena lesu na panju je tako nizka, da se skoro ne izplača več lesa sekati, medle delavstva so dosegle že minimum racionalizacije obratov se ne more oporekati. Edino s pocenitvijo prevoza na železnici bi se mogla cena lesa za konsument še znižati. Stanovanjske razmere, ki v njih živi še vedno velik del našega prebivalstva predvsem v Bosni, Južni Srbiji, Črni gori in deloma na Hrvaškem, zdaleč niso zadovoljive. Gotovo so gospodarske razmere v naši državi težke, vendar se mora v deželi, ki razpolaga s tako ogromnimi količinami lesa, s kakršnimi ne more za enkrat na zunanji trg, najti možnost, da se omogoči vsaki družini zgradba skromnega, vendar človeku dostojnega doma. Povsod po svetu vidimo, kako se propagira zgradba hiš iz lesa, in to celo v deželah, ki morajo les uvažati. Tembolj moramo tudi mi stremeti za tem, da predvsem na deželi, gradimo v bodoče v čim večji meri mesto hiš iz lesa in ilovice, hiše iz lesa, ki so ne samo poceni, temveč tudi lepše in bolj zdrave.

Zato moramo zgradbi lesenih hiš posvetiti posebno pažnjo in »aka uspešna propaganda« bo koristila ne samo lesnemu, temveč celotnemu našemu gospodarstvu. Z izvedbo javnih del in podpiranjem gradbene delavnosti bo kaj kmalu rešena gospodarska kriza in ne bo treba našim železnicam prevažati v pasivne kraje brezplačno koruze in naši državni blagajni izdajati letno težkih milijonov za brezplodne podane brezposelnim, kar čiviljena gospodarska produkcija nudila vsakomur delo in možnost zaslužka.

»Lesno industrijsko podjetje prodaja železniški material gozdne železnice po ugodnih cenah. Interesenti naj se obrnejo na upravo lista.«

Danilo Gorjup

Pomagajmo našemu lesnemu gospodarstvu in tisočim, ki jih preživlja

V povojni dobi se opaža v vseh državah stremenje po čim večji osamosvojitvi od uvoza iz tujine. V industrijskih državah se pospešuje agrarna produkcija, v agrarnih državah pa se ustanavljajo v vedno večji meri industrijska podjetja. Tudi v naši državi smo hodili po tej poti in industrijska delavnost se je v povojni dobi mogočno razvila, tako da lahko izdelujemo doma že večino industrijskih izdelkov. Kljub temu se prištevamo Jugoslavija v Evropi še vedno med izrazito agrarne dežele. Gospodarsko uspevanje pretežnega dela prebivalstva, predvsem v južnovzhodnem delu države, je v prvi vrsti odvisno od dobre letine žita in koruze ter od možnosti prodaje kmetijskih produktov v tujino.

Imamo pa v državi industrijsko panogo, ki je za cele pokrajine na zapadu in severu naše države enake važnosti, kakor agrarna produkcija za ostali del naše domovine, to je lesna industrija. Žal se to dejstvo na odločujočih mestih še vse premalo uvažuje. Lesna industrija bi morala imeti pri nas tem večji pomen, ker jo nahajamo večinoma v obmejnih krajih, je pri tem vsaj v Dravski banovini in Goriški kotaru za enkrat še trdno v domači nacionalni posesti. Ogromni gozdovi, ki se razprostirajo v teh predelih države, tvorijo solidno podlago za uspevanje te industrijske panoge. Saj je skoraj tretjina površine naše države poraščena z gozdovi, v Dravski banovini pa pokrivajo gozdovi celo 43 % zemlje.

Velikega narodno-gospodarskega pomena je, da so gozdovi v Dravski banovini v pretežni večini zasebna last in v posesti malega kmeta. Medtem ko je v Bosni lastnik gozdov država, v Savski banovini imovne občine, veleposestniki in akcijske družbe, štejemo v Sloveniji cca 133.800 gozdnih posestev, ki merijo manj nego 5 ha, in 22.600 gozdnih posestev s površino od 5 do 25 ha.

Skoraj tri četrtine gozdov je tako v rokah malega posestnika, ki so njegova zadnja rezerva in ki jih zato tudi skrbno varuje in neguje. Od uspevanja lesnega gospodarstva, predelave in prodaje lesa, je samo v Dravski banovini v znatni meri odvisno uspevanje nad 150.000 kmetijskih domačij in, ako štejemo pri tem le 4 družinske člane na posestvo, 600.000 ljudi. Ako velja izrek, da, če uspeva kmet, uspeva vsa država, velja to

za Dravsko banovino s to spremembo, da je njeno gospodarsko uspevanje odvisno od uspevanja gozdnega posestva.

Številna privatna gozdna posestva so pospeševala pri nas ustanovitve lesno-industrijskih obratov. Nad 2200 žag, od teh 300 moderno urejenih večinoma na parni in električni pogon, predeluje v normalnih časih letni prirastek naših gozdov. Na stotine štejemo obratov, ki producirajo najrazličnejše lesne izdelke od lesenega žebila do najfinjšega pohištva in celi okoliš živje od lesne hišne obrti.

Kljub velikemu konsumu lesa doma je lesna produkcija navezana v prvi vrsti na izvoz.

Nad poldrugo milijardo inozemskih deviz smo uvozili v letih dobre konjunkturo za naš les v državo in tretjina tega denarja je prišla v Dravsko banovino.

Na prvem mestu med konsumentmi našega lesa je bila vedno Italija, ki je prevzemala do 80 % lesa, izvoženega iz Dravske banovine. Ni nam treba poudarjati ogromne škode, ki jo je utrpelo gospodarstvo Dravske banovine, ko je v zvezi z izvajanjem sankcij izvoz lesa na italijanski trg prenehal. Tudi izgledi za bodočnost niso rožnati. V Italiji se izvaja v vedno večjem obsegu po državi dirigirano gospodarstvo ter se vsak uvoz in v prvi vrsti uvoz iz sankcijskih držav skuša omejiti na minimum, a v kolikor je uvoz neobhodno potreben, se dobavljajo dotično blago predvsem iz zaveznih držav, tako les iz Avstrije. Obenem se je tudi domača lesna produkcija izredno povečala. Računati moramo s tem, da bo preteklo še dolgo časa, predno se vrnejo v našem prometu z Italijo normalne razmere.

Naša lesna trgovina je skušala nadomestiti izgubljeni italijanski trg s prodajo lesa v drugih državah. Osvojitev novih inozemskih lesnih tržišč pa je izredno težak problem ter za naša mala lesna podjetja neresljiv. V sosedno Italijo smo izvažali les v vagonih pošiljkah z malimi prevoznimi stroški ter se je plačljiv promet z ozirom na stare trgovinske zveze hitro in enostavno urejeval. Sedaj pa mora naš les v svet le skozi Sušak in zaradi drage ter neugodne zveze z to lukno ne moremo konkurirati niti z lesom iz ostalih naših pokrajin.

Na čezmorskih lesnih tržiščih morejo uspevati z ozirom na moč-

no inozemsko konkurenco le finančno jake tvrdke z veliko kapaciteto, ki morejo kreditirati blago za daljšo dobo in prenesti, če je treba, tudi neizbežne denarne izgube in velike stroške, ki so združeni z uvedbo na novem trgu.

Gospodarski položaj malega kmeta in lesnega producenta se je zaradi teh okoliščin v poslednjem času rapidno poslabšal in je veliko gospodarstev že podleglo. Lesne obrate zapirajo, ker lesa ni mogoče vnovčiti in ker nimajo lastnikov zaradi zamrznjenega terjatev v Italiji sredstev za nadaljevanje dela.

Edina rešitev za male lesne producente

v sedanjih časih je, da se združijo v močne produkcijske in izvozne organizacije. Naše strokovne lesne organizacije so posvetile temu vprašanju v poslednjih letih svojo

Poliudna knjiga moderne znanosti

Ljubljanski univerzitetni profesor in svetovni šahovski mojster dr. Milan Vidmar, ki nam je lani ob tej dobi s svojo prvo knjigo »Moj pogled na svet« odprl razgled po modernih naravoslovnih vedah, zlasti pogled v fiziko in astronomijo, se pravkar udeležuje največjega šahovskega svetovnega turnirja v Nottinghamu. Od tam je že dospela vest, da izda dr. Vidmar novo znanstveno delo, za katero se tudi inozemci živahno zanimajo. Medtem pa je ta njegova nova knjiga že izšla — v Ljubljani in v slovensčini, s čimer je naša književnost požela nov uspeh.*

Svoji novi knjigi je dal dr. Vidmar naslov »Oslovski most« po važnem Pitagorovem geometričnem stavku o trikotnikih in kvadratih. Kako upravičeno ji je dal ta naslov, nam na jasen in živahen način pripoveduje ob problemih moderne znanosti v enajstih poglavjih z naslovi: Moj prvi oslovski most, Ploskovni liki, Krog, Trikotnik, Pitagorov stavek, Svetovi, Svet brez razsežnosti, ene razsežnosti itd. Na spreten način nas po-

* Dr. Milan Vidmar: Oslovski most. Strani 328 velike osmerke. 97 slik. Založila in tiskala tiskarna Merkur v Ljubljani, Gregorčičeva ulica 23, kjer se dobi knjiga v prednarobni za din 105.— (z všteto poštnino). Tržna cena vezane knjige din 120.—.

krasnem uvodu iz življenja metuljev pelje do sveta štirih razsežnosti, do te skrajne meje našega doživljanja. Preko te meje nas more voditi samo matematika, število, ki je ključ, s katerim odpira geometrija vsej znanosti pojmovna in uporabna vrata v pisani širni svet. Geometrija je po tem vidiku sploh edina resnična veda. Njen svet pa je le na videz enostaven, kakor se nam zdi enostaven tudi Pitagorov izrek, ki je bil vsemu človeškemu razumu pravi preskusni — oslovski most. Dejansko ga še danes ne razumemo, še so nam širni pojmi in stare predstave napoti. Človeški razum se dviga izredno počasi.

Vse to nam od Evklida in Pitagora in Newtona pa do Riemanna in Einsteina in novih teorij prikazuje dr. Vidmar čudovito nazorno. Pomaga nam s črtami in slikami, olajšuje s primerami. Za bralca pa bo ta knjiga pomenila nepričakovana odkritja. Sama snov moderne kozmologije, nauka o svetu, je zanimiva. V dnevnem življenju pa se nam niti ne sanja, kako je ta znanstvena snov prepletena v vsakdanjem življenju z vsem našim doživljanjem in dejanjem. To so do slej človeku razlagale na svoj način razne vere, religije. O ustvaritvi sveta in pojavu, ki se imenuje življenje, res znanost ni vedela nič določnega povedati. Moderna, naj-

novejša znanost nam je že pokazala vse te pojave — težnost, silo, snov, življenje in smrt — v notranji zvezi s krivinskimi tenzorjem, z navadnim številom. To so odkritja, ki presegajo navadno človeško pamet. Za vsakega sodobnega človeka in za sedanje narode in države pa so tako važna in nujna kakor moderna industrija ali vojska — in še bolj. Ni dvoma, da bodo vzdržali razvojno tekmo le narodi, ki razumsko premagajo vsakokratni »oslovski most«. Kateri je naš in menda se tudi velja za naše sodobnike, to nam razkazuje prof. Vidmar, ki je Slovencem posvetil v tem svojem spisu še posebej nekaj toplih besed in spominov. Drugače pa je ta knjiga pravi rekordni ljudski učbenik in zato jo tem bolj vsem priporočamo.

Založnica Tiskarna Merkur je natisnila knjigo na krasnem papirju in odlično opremila po načrtih mladega tud. arch. Simčiča. Ne dvomimo, da bo knjiga krasila vsako slovensko knjižnico in da bo krožila od rok do rok.

Za izvajanje načrtnega gospodarstva

in za doseg čimvečje avtarkije je predvsem prirejena propaganda razstava »Za naš les« na velesejmu od 1. do 13. septembra. Vse, kar se da iz lesa napraviti, bi morala producirati naša industrija in obrt iz domačega lesa in z domačimi delovnimi silami.

Matej Hubad 70letnik

Odveč je poudarjati zasluge Mateja Hubada za slovensko glasbo in za slovensko kulturo, saj ni skoraj večjega kraja v Sloveniji, v katerem bi Matej Hubad s svojim izvrstnim pevskim zborom Glasbene Matice ne vzbudil najplemenitejšega navdušenja za slovensko pesem. Zborovsko petje v Sloveniji je nerazdružljivo zvezano z imenom Mateja Hubada, v katerem so našle tudi narodne pesmi enega najodličnejših harmonizatorjev in enega najuspešnejših njenih propagatorjev.

A ne samo doma, temveč tudi v tujini je priboril Matej Hubad slovenski pesmi toliko triumfov, da mu mora ostati slovenski narod za vse čase hvaležen. Dunaj, Praga, Pariz, itd., povsod je pod Hubadovo taktirko pridobivala slovenska pesem našemu narodu iskrene in dobre prijatelje. A tudi v drugih panogah slovenske glasbe se je odlikoval Matej Hubad ter si zlasti pridobil neveljnih zaslug pri izdaji slovenskih glasbenih del.

Vse te velike uspehe pa je doživel Matej Hubad, ker je uvedel v slovensko zborovsko petje disciplino. Povsod, kjer se ta najde med Slovenci, tam so naši ljudje tudi dosegli uspehe. Najbolj žalostna poglavja v naši zgodovini pa bleste tudi po svojem popolnem pomanjkanju discipline. Res ni treba, da bi še s prstom pokazali na ta polja.

Da je vsaj postavka našega glasbenega življenja v naši kulturni bilanci aktivna, celo visoko aktivna, je bistveno pripomogel Matej Hubad, kateremu zato k njegovi zaslugi 70letnici iskreno čestita ves slovenski narod. Iskreno in iz vsega srca želimo le to, da bi bil ohranjen Matej Hubad našemu narodu še mnogo, mnogo let!

Mariborskemu trgovstvu in nameščenstvu!

Ne glede na dejstvo, da je ves trgovski in z njim nameščenski stan zbog splošne krize občutno prizadet, se od nekih krogov vse česče pojavljajo glasovi, ki podlikajo našemu stanu zgolj materialistične nagibe ter mu naravnost odrekajo upravičenost obstoja. Nesobična dela javnih in narodnih delavcev iz vrst našega stanu sicer zgovorno demantirajo slična podtikanja, vendar je potrebno, da tudi mi vsak po svojih močeh storimo vse, da postavimo obrekovalce na laž.

Trgovski pevski zbor, kateri se z nastopajočo jesensko sezono podaja v drugo desetletje svojega delovanja, nam nudi primerno torišče, kjer lahko dokažemo našo vlogo za kulturno udejstvovanje ter pred vso javnostjo izpričamo, da tudi na polju prosvete nečemo zaostati. Čut stanovske zavesti nam velevala, da dvignemo naš prvi in menda edini trgovski pevski zbor v državi na dostojno višino, da ga v kulturnem in številčnem oziru dvignemo tako visoko, da bo dostojen reprezentant trgovskega stanu pred širšo javnostjo. Naj ne bo med gg. trgovci in nameščenci nobenega pevca, ki bi stal prekrižanih rok ob strani. Vsak naj zavzame v zboru svoje mesto in uspeh ne bo izostal. Ostali gg. trgovci in nameščenci nepevci pa so iskreno vabljeni, da pristopijo kot podporni člani ter z malenkostno letno članarino podpro idealne težnje svojih tovarišev pevcev.

Pričetek rednih pevskih vaj je v četrtek, dne 3. septembra 1936 ob 20. uri. Vaje se bodo nadaljevale vsak četrtek od 20. do 22. ure v dosegljivi pevski sobi v hiši Združenja trgovcev, Jurčičeva ulica 8, I. nadstropje. V. M.

Sirite »Trgovski list«.

Zaščita domače delavnosti in državne nabave

Referat gen. tainika Centrale ind. korporacij Gjoke Čurčina na blejski konferenci

Ze kmalu po uveljavljanju obrtnega zakona je nastala potreba o izdaji posebne uredbe o opravljanju javnih nabav in del, ki jo predvideva § 205. obrt. zak., in ker zahtevajo predpisi 9. poglavja obrt. zak. o pospeševanju delavnosti v državi posebna pojasnila, da bi se mogla v praksi v celoti izvajati.

Zato je trgovsko ministrstvo že l. 1932. naložilo zbornicam, da zberejo material za izdajo te uredbe ter je zato tudi Centrala industrijskih korporacij že takrat pozvala svoje člane, da ji pošljejo svoje predloge.

Takoj po uveljavljanju obrtnega zakona pa je bilo še premalo izkušenj z izvajanjem 9. poglavja tega zakona in zato so industrialci predvsem zahtevali, da se ti predpisi čim natančneje izvajajo. Ob enem so naglasili, da mnogi državni in samoupravni funkcionarji teh predpisov sploh ne poznajo v zadostni meri. Zato je trgovski minister izdal l. 1935. na vsa ministrstva razpis, v katerem jih je opozoril na najvažnejša določila 9. poglavja obrtnega zakona ter jih pozval, da vsi svojim vodstvenim organom naroče, da se pri vseh dobavah čim natančneje ravnajo po teh določilih. Ta razpis je na vsak način imel tudi svoj učinek, toda na drugi strani je dejstvo, da je bil ta učinek oslavljen, ker uživajo tuji proizvajalci izvozne premije in druge subvencije svoje države ali jim pomagajo nizki tečaj njih valut, na drugi strani pa smo mi zaradi svojega a) vnega kliringa prisiljeni, da v teh državah (kakor v Nemčiji) vedno več kupujemo in tudi stvari, ki jih ne potrebujemo. Zato je znova postalo aktualno vprašanje, da se zaščitijo domača podjetja pri javnih nabavah pred tujo konkurenco. Zato treba tudi ponovno zahtevati, da se izda uredba v smislu § 205. obrtnega zakona.

Centrala industrijskih korporacij je zato zopet zbirala material za izdajo te uredbe. Iz zbranega materiala se morejo ugotoviti naslednje zahteve naših podjetij.

Kako naj se zaščitijo domača podjetja

1. Predvsem naj se bolje in pravilneje uporabljajo predpisi 9. poglavja zakona o obrtnih ter naj se v ta namen izdajo stroga interna navodila podrejenim oblastim. Tako naj bi se pri vseh licitacijah pogoji glede materiala, izdelave, dobavnega roka določili tako, da bi se mogle v prvi vrsti udeleževati licitacij domače tvrdke. Zato naj se z uredbo predpiše, da morajo pogoji voditi račun o možnosti proizvodnje zahtevanega produkta v državi. S tem v zvezi bi se moralo tudi dovoliti, da se morejo po razpisu licitacije pogoji tudi izpremeniti, če domači podjetnik dokaže, da njegov produkt popolnoma ustreza zahtevanemu namenu, čeprav se čisto ne ujema z razpisnimi pogoji. Nadalje naj se posebej razpiše licitacija za predmete, ki se ne morejo doma nabaviti. Konec mora biti tega, da se prezira predpis § 198. obrt. zak., da se mora prva licitacija razpisati samo za domače podjetnike.

Natančno se mora tudi izvrševati predpis § 200. obrt. zak. o hitrem izplačevanju računov, ker bo s tem dobila tudi država cenejšje ponudbe. Poleg tega bi morala biti možnost lombardiranja teh terjatev pri državnih bankah. Natančno naj se izvaja predpis § 196. obrtnega zakona, da morajo podjetja, ki so dobila javna dela, uporabljati predvsem domač material. Naj se nabava materiala pri tak-

šnih licitacijah loči od del samih, da bi se s tem zagotovila nabava domačega materiala.

Posebno mnogo pa bodo državni uradi storili za razvoj države in gospodarstva, če ne bodo domače proizvode le dobavljali, temveč jih tudi pravočasno prevzemali in plačevali.

2. Omeji naj se škodljiva praksa, da nekateri uradi ponavljajo licitacije brez prave potrebe tudi do šestkrat. S tem se ne dosežejo nizke cene, l r se solidne firme odtegujejo od takšnih licitacij. Poleg tega se s tem nakopičijo vsi posli na zadnje 4 do 5 mesecev v letu.

3. Vodi naj se stroga kontrola glede izvira blaga, kadar izvajajo delo tuji ali posredniki. V ta namen naj bi državne ustanove pri sestavljanju pogojev za izdelavo objektov navedle, kateri deli konstrukcije ali dela morajo biti iz domačega materiala. Če se takšen način asčite ne bi nogel doseči, potem ti bilo treba vsaj predpisati, da mora ponudnik priložiti natančen seznam materiala, ki ga bo uporabljal ter tudi izvir tega materiala.

4. Pri nabavi kompletnih instalacij, ki s ne proizvajajo v državi, naj bi se nabavili doma vsaj posamezni deli, ki se izdelujejo v državi.

Čim prej naj se določijo norme za domače proizvode, da bi pogoji licitacij natančno ustrezali domači proizvodnji.

6. Izdajo naj se posebni zaščitni ukrepi, če uživa tuja konkurenca

premijs ali druge subvencije. Cene naj se n. pr. ne primerjajo s cenami tujih ponudnikov, katerih blago uživa premije ali druge ugodnosti, temveč s cenami blaga v državi ponudnika ali s cenami na svetovnem trgu ter z dodatkom carine, skupnega davka in prevoznine. Domačemu blagu naj se v takšnih primerih priznajo posebne prometne tarife in davčne olajšave, da bi moglo uspešno konkurirati s tujim blagom, ki se prodaja po dumpinskih cenah.

7. Obrtniški in industrijski predmeti, ki se ne izdelujejo v državi, naj se zamenjajo s podobnimi domačimi proizvodi, če ustrezajo glede cene predpisom.

8. Tuji naj se izključijo od licitacij za predmete, ki se izdelujejo doma, pa čeprav od enega samega proizvajalca.

9. Ne samo prva, temveč tudi druga licitacija naj se razpiše samo za domače proizvajalce ter se more razpisati nova licitacija samo s pristankom trgovskega ministrstva, če so bile domače cene za 10. do 15. odstotkov dražje od tujih.

10. Vse tuje nabave naj se izvršijo po centralnem uradu v trgovskem ministrstvu, da bi se s tem omogočila stroga kontrola nad temi dobavami.

Glede kontrole in izdajanja potrdil, da je blago domačega izvora, naj se izvede decentralizacija.

To bi bile v glavnem zahteve industrije glede predpisov, ki naj bi se izdali v uredbi o zaščiti domače delavnosti pri javnih licitacijah.

Mednarodni jezik — esperanto in njegov razvoj

V »Trgovskem listu« dne 13. avgusta sem pod naslovom »Esperanto v trgovske šole« razpravljal o postanku, o temeljih in o idejni in praktični vrednosti esperanta, danes pa naj spregovorim o njegovem razvoju.

Ce pogledamo v razvoj vsakega živega jezika, takoj opazimo, da se je jezik od postanka dalje izpreminjal tako v pisavi kot v govornih besedi. Izpopolnjeval se je, zato pač moramo pri vsakem jeziku upoštevati kot eno najvažnejših in najpomembnejših poglavlji tudi njegov razvoj. Poglejmo samo književnost vsakega živega jezika in takoj moramo spoznati, da se knjige, pisane pred 100 leti, v mnogem razlikujejo od knjig pisanih v današnjem času. Zakaj? XX. stoletje, stoletje tehnike, stoletje hitrosti je privedlo v vse hitro razvijanje in prav tako tudi v govor. Umetniki ustvarjajo v iskanju živih in lepih izrazov nove besede, nove načine izražanja in povsem nova pravila besedotvorja. In prav ti zadnji navedeni elementi so sila, ki zahtevajo nadaljnji razvoj jezika. Poglejmo samo slovensko književnost od dr. Franceta Prešerna do Otona Župančiča, od Josipa Jurčiča do Ivana Cankarja. In ves ta razvoj v dobrih 50 letih.

In prav tako je tudi z esperantom. Ze zadnjič sem omenil, da temelji esperanto med drugim tudi na možnosti nadaljnega razvoja jezika po časovnih potrebah, saj je tudi esperanto živ jezik živega mednarodnega sveta torej.

Živi mednarodni jezik, ki se ga človeštvo poslužuje v najvažnejše svrhe kakor se poslužuje drugih živih jezikov.

In zaradi vedno večjega uporabljanja esperanta v svrhe pisane in govorne besede so nastali novi izrazi, nove besede izpeljanke, privzeli so narodi nove besedne korene. In tako se je začel esperanto razvijati po istih zakonih kakor

vs drugi živi jeziki, le s to razliko, da se narodnostni jeziki razvijajo po prilikah tamošnjih krajev, tamošnjih ljudi, dočim esperanto zavzema dimenzije vsega sveta in vsega človeštva.

Esperanto — mednarodni jezik se razvija po prilikah in potrebah mednarodnega sveta!

Ozrmo se v preteklost esperanta. Od prvega početka je esperanto obsegal besedne korene, ki so bili najvažnejši za vsakdanjo rabo medsebojnega govora, ko pa so začeli pisati ali prevajati prve knjige so začeli s priponkami, predponkami in zloženkami tvoriti nove besede, nove izraze, toda vse le na podlagi 16 glavnih slovniških pravil, ki jih je postavil ustvaritelj esperanta sam. Ustanovil se je odbor za varstvo jezika, v katerem sodeluje še živeča hčerka dr. Zamenhofa, ki je tudi ena izmed najdelavnejših pionirjev za bodočnost esperanta.

In kakor se otrok razvija, začne hoditi, se mu začno odpirati novi pogledi na svet, tako si je tudi esperanto utrl pot v vse važnejše panoge. Verske in politične sekte so se ga začele posluževati v svoje propagandne svrhe, trgovina in industrija v dopisovanju in reklamiranjih itd. Da ni bilo svetovne vojne, ki je skoro zadušila esperanto kot jezik in kot idejo, bi ne bilo danes na svetu samo 2.000.000, temveč najmanj desetkrat toliko.

Utrl si je pot med slepce, ki se ga uče celo pri nas v Jugoslaviji v Državnem zavodu za slepce v Zemunu. Slepci si ustanavljajo svoja društva, tiskajo si knjige s pisavo za slepce itd.

In to so šele prav za prav prvi koraki esperanta v svet, to so šele prvi začetki razvoja in upam si trditi, da ne bo več dolgo, da bomo lahko rekli: »Esperanto je drugi materinski jezik vsakega človeka!«

Damjan Vahen

Jubilej gen. ravnatelja Karla Noota

Koncem tega meseca poteče 30 let, odkar je prevzel mesto ravnatelja pri Kranjski industrijski družbi g. Karl Noot. Od takrat pa praznuje tudi Kranjska industrijska družba 30letni jubilej svojega neprestanega napredovanja, da je danes po svoji tehnični opremljenosti, po kakovosti svojih izdelkov, a tudi po višini svojih mezd in socialnih ureditev prvo podjetje v državi, ki uživa tudi največji sloves v tujem svetu. Da pa je podjetje doseglo to visoko stopnjo in da je tudi za delavstvo poskrbljeno na Jesenicah tako, ko niti v enem drugem podjetju, velepodjetju v državi. A vse to je v glavnem zasluga Karla Noota.

Doma iz ugledne vestfalske industrijske rodbine, ki je ustanovilo modno industr. podjetje »Gute Hoffnungshütte«, se je Karl Noot najprej udeleževal v železnari »Phönix« na Westfalskem, v kateri je bil ravnatelj njegov oče. Nato je delal kot zastopnik železarne »Phönix« v Londonu, postal nato komercialni ravnatelj »Union Elektr. Gesellschaft« v Berlinu, nato pa l. 1900. sprejel mesto ravnatelja največje cinkarne v Ameriki. Ko se je po mnogih letih najuspešnejšega dela v Ameriki, kjer je spoznal tudi vse najmodernejše pridobitve ameriške tehnike, vrnil v Evropo, je prevzel mesto ravnatelja KID ter ostal na tem mestu do danes.

Kaj vse je na tem mestu izvršil, kako je dvigal podjetje od leta do leta, kako je premagal vse vojne in povojne težave, kako je znal pravočasno poskrbeti, da je imelo podjetje vedno dovolj naročil, če ne doma, v tujini, kako je skrbel za nameščence podjetja, to vse je le predobro znano in o tem ni treba podrobno razpravljati. Ime Karla Noota se blesti v naši industriji kot svetel vzgled tujca, ki je s svojim delom postal naš človek, pa čeprav je ostal zvest svojemu narodu.

Z vso iskrenostjo čestita zato slovenska gospodarska javnost Karlu Nootu k njegovemu jubileju dela in uspehov. V ponos vse naše dežele so ti uspehi in zato je naša želja samo ena, da bi Karl Noot še mnogo let ostal na svojem mestu v korist vse naše železne industrije.

Karlu Nootu iskren: Na mnoga leta!

Naša zunanja trgovina je bila v juliju aktivna

V juliju smo izvozili 213.880 ton blaga za 3127 milijona din, lani dinarjev, za 24,1 milijona več ko v juliju 1935.

V vseh prvih 7 mesecih t. l. pa smo izvozili blaga za 1961,4 milijona din, to je za 119,3 milijona din manj ko v istem času lani.

Uvozili pa smo letos v juliju blaga za 312,7 milijona din, lani pa za 300,1 in se je torej letos naš uvoz povečal za 12,5 milijona din.

V vseh 7 mesecih smo letos uvozili blaga za 2.313,4 milijone din, torej letos za 266,9 milj. din več.

Saldo naše trgovinske bilance je bil letos za prvih 7 mesecev pasiven za 352 milijonov din, dočim je bil lani aktiven za 74,4 milijona dinarjev.

Veselični prostori

Ljubljanskega velesejma bodo od 1. do 13. septembra odprti vsako noč do 1. ure. Imenitno bodo spel zloženi z najraznovrstnejšimi specialitetami in zbirkami najkapitalnejše kapljice. Tudi plesišč s prvostničnimi jazzi bo več, a vsi obiskovalci bodo strmeli v resnično vele-mestnem varietetu, ker je velesejmska uprava angažirala med drugim tudi skupino svetovnega slovesa. Razen vsega tega bodo tudi promenadni koncerti.

Politične vesti

Turčija namerava zahtevati od Sirije pokrajini Antiopijo in Aleksandrijo na podlagi pogodbe iz l. 1921., po kateri se je priznala Turčiji pravica, da kontrolira, če so francoske oblasti priznale tamkajšnjemu turškemu prebivalstvu popolno versko, kulturno in gospodarsko avtonomijo. Turška vlada kaže trdi, da turško prebivalstvo te avtonomije ni bilo deležno in da ima zato turška vlada pravico do obeh pokrajin.

Horthy je prišel v Toblach, kjer se bo sestal z Mussolinijem. Iz Toblacha odpotuje na Vrbsko jezero, kjer se sestane s predsednikom avstrijske republike Miklasom. Kakor poročajo listi, je glavni namen Horthyjeve diplomatske akcije, da bi dosegel pristaneke drugih držav na uvedbo splošne vojaške dolžnosti na Madžarskem. To da bi bilo potrebno, da se prepreči komunistična nevarnost v Evropi. Prazen argument, ki niti od daleč ne more prikriti svojega revizionističnega kopita!

Čeprav je dr. Schacht izjavil, da je njegov obisk v Parizu popolnoma nepolitičnega značaja, ker se na politiko nič ne razume, prinašajo vendar pariški listi razne podrobnosti o političnih predlogih, ki da jih je stavil dr. Schacht v Parizu. Tako pišejo nekateri listi, da je dr. Schacht obljubil, da bo Nemčija dovolila Franciji velike koncesije na vseh poljih, če se odpoje Francija svoje zveze z Rusijo. Nekateri listi vedo celo poročati, da bi v tem primeru Hitler odpoval podajanje vojaške službe na dve leti. Vse pa kaže, da v Franciji za takšne predloge nimajo razumevanja in da je oficijalna Francija osvojila stališče francoskih vojaških krogov, da je sedaj po uvedbi dveletne vojaške službe v Nemčiji zveza s sovjetsko Rusijo še prav posebno potrebna in da mora Francija gledati tudi na to, da doseže zopet prijateljske stike z Italijo.

Hitler je moral po nekaterih vestih podaljšati obvezno vojaško službo, ker bi sicer postali vsi letos odpušeni vojaki brezposelni. Zaradi podaljšanja vojaške službe bi sicer zašla Nemčija v največje finančne težave, ker je danes nemško državno gospodarstvo deficitno. Vlada pripravlja zato nove davke, v vsej državi pa se bo uvedlo največje varčevanje. Nekateri trde, da je namen Schachtovega potovanja v Pariz ta, da dobi za Nemčijo posojilo, ker bi le s posojilom mogla premagati svoje današnje finančne težave.

Boji za San Sebastian in Irun se nadaljujejo z vso srditostjo, ne da bi privedli še do prave odločitve. Upornikom se kljub vsem naporom ni posrečilo osvojiti Iruna. — Tudi Oviedo še ni padel, čeprav je njegova pozicija vsak dan težavnejša. Vest, da bi vse vojno brodnjce prešlo na stran upornikov, se je izkazala kot neresnična. Malaga je obkoljena od upornikov čet in na več krajih mesta so izbruhli požari.

Aretacije v sovjetski Rusiji se množe in vidi se, da hoče Stalin za vedno obračunati s staro boljševiško gardo in vso opozicijo, ki se skriva za njo. Doba revolucije se je v Rusiji nehala in neprijetli postajajo vsi, ki bi hoteli še spominjati na revolucijo. Sedaj se je začel izvajati nekdanji načrt Petra Velikega, da evropska civilizacija popolnoma prodre v Rusijo, ki hoče s svojimi petletkami postati nova Amerika, za kar je po svojem ogromnem bogastvu tudi uposobljena.

Radek, Rikov in Buharin so pod stalnim nadzorstvom, ni pa izključeno, da se kmalu preselijo v zapore. Ker je bil Radek najintimnejši sodelavec Litvinova, poročajo nekateri listi, da je tudi Litvinov pred padcem. Cela vrsta urednikov sovjetskega glavnega glasila »Izvestij« je odpuščena. Aretacije visokih sovjetskih uradnikov, ki so osumljeni, da so simpatizirali z obsojenimi boljševiški voditelji, se še vedno nadaljujejo.

Angleški listi trde, da sta imela v tork zjutraj Stalin in Vorosilov na vse oddelke rdeče čete po radiju nagovor, v katerem pozivata vse, da storijo svojo dolžnost do Rusije in do domovine ter do proletariata, ker se more vsak hip dogoditi, da pride do vojne. Velikanski dogodki se oznanjajo in ruska oborožena sila mora biti pripravljena na obrambo svoje matere zemlje. Iz Moskve demantirajo to angleško vest, češ da Stalin in Vorosilov nista imela nobenega takšnega govora. Angleži pa na resničnost svoje vesti vztrajajo.

Portugalska vlada je po dolgem obotavljanju prepovedala vsak izvoz orožja in municije v Španijo.

Tudi Belgija bo najbrže podaljšala vojaški službeni rok, ker ga je podaljšala Nemčija.

Pogajanja v tekstilni stroki

Ze teden dni traja slaykovno gibanje tekstilnih delavcev, ki bi pa bilo že prvi dan likvidirano, da se delavstvo ni postavilo celo v nasprotje do lastnih organizacij. Posledica tega je bila, da se je

Govor bana dr. Natlačena

Uvodoma svojega govora je naglasil ban, kako važno je, da vlada harmonija med delavstvom in podjetniki, ki pa je bila, kakor vse kaže, v nekaterih podjetjih zelo zrahljana. Apelira, da se ta harmonija zopet obnovi. Nato je nadaljeval:

»Ne bi hotel v tem trenutku delati očitkov niti na eno niti na drugo stran, ker bi utegnilo to vplivati neugodno na potek vaših razgovorov in pogajanj in ozačje, ki je itak prenasličeno eksplozivnih snovi, še bolj pokvariti. Vendar pa moram kot predstavnik oblasti, ki je poklicana, da čuva zakon in zagotavlja povsod in vselej strogo zakonitost, poudariti, da način, kakor se stavka v posameznih podjetjih vodi, nikakor ni v skladu z veljavnimi zakoni, ki so obvezni za vse državljane brez kakršnekoli razlike. Obžalujem, da se je poseglo po sredstvih, ki jih z veljavnimi zakoni ni mogoče spraviti v sklad in ki nedvomno ustvarjajo neugodno vzdušje in nepovoljno razpoloženje za pogajanja pri drugi stranki.

Kljub temu pa apeliram na gospe, ki predstavljajo delodajalsko stran, naj bi stopili brez vsakih pridržkov in predsodkov z zastopniki delavstva v razgovore in pogajanja. V interesu delavstva, a prav tako tudi v interesu podjetij, da se stavka, ki traja deloma že ves teden, konča čimprej, in sicer na način, ki bo delavstvo

spor zelo poostiril in zato je pozdraviti, da je ban dr. Natlačena sklical skupno sejo delodajalcev in delojemalcev, ki je bila v petek na mestnem magistratu.

kolikor bo mogoče zadovoljil, da se bo pomirjeno in zadovoljno vrnilo na delo. Naj bi se ugotovila dejstva, ki kvarijo medsebojno harmonijo, ki morda celo brez koristi za podjetje otežkočajo in grenijo uslužbencu njegovo delo in naj se odstranijo brezpogojno vse take zapreke medsebojnega sporazumevanja. Naša javnost pričakuje od vas, ki ste predstavniki podjetij, da zrete na zahteve delavskih zastopnikov s primerno širokogrudnostjo in da njihovih zahtev, v kolikor so stvarno utemeljene in v kolikor jih morejo vaša podjetja brez škode za svoj obstoj prenesti, nikakor ne boste ozkosrčno odklanjali. Moja iskrena želja je, da bi bil uspeh vaših današnjih razgovorov tak, da bi se delavstvu, ki je tu zastopano, zagotovilo v gnotnem in moralnem oziru življenje, kakršno se človeku spodobi, da pa bi tudi naša industrija v vsakem oziru uspevala. K vsestranskemu uspevanju industrije pa bo gotovo največ pripomoglo delavstvo, ki bo zdravo in zadovoljno in ki bo gledalo v prihod s speshu podjetja tudi svoj lastni spesh, S teh vidikov naj bi se vodila tudi pogajanja.

Po zahvali zastopnika delavstva tajnika Uratnika in industrialcev Kavčiča banu za njegovo posredovanje, je podal v imenu Zveze industrijcev dr. Golja naslednjo izjavo:

Izjava tekstilnih podjetij

Delegacije tekstilnih podjetij so podale na razpravi glede kolektivne pogodbe za tekstilno industrijo Dravske banovine pri kralj. banki upravi Dravske banovine v Ljubljani, dne 28. avgusta 1936 naslednjo izjavo:

V smislu soglasnega zaključka na plenarni konferenci tekstilne industrije Dravske banovine izjavljamo:

Na anketi, ki je bila dne 14. avgusta t. l. pri kraljevski banki upravi radi kolektivne pogodbe za tekstilno stroko, je zastopnik delavstva v svojih izjavah uvodoma ugotovil, da tekstilni delodajalci v dravski banovini nimajo organizacije, ki bi bila po zakonu upravičena skleniti kolektivno pogodbo in da torej ni protikontrahenta za sklenitev pogodbe na delodajalski strani, dočim da je delavstvo strnjeno organizirano ter ima v nedavno ustanovljenem Centralnem tarifnem odboru svoj vrhovni forum za sklepanje mezdnih dogovorov in kolektivnih pogodb.

Ugotavljamo, da se je medtem ustanovila Zveza delodajalcev tekstilne stroke za Dravsko banovino v Ljubljani, ki je po svojih pravih upravičena sklepati v imenu svojih članov dogovore z delavstvom. V bodoče bo ta organizacija vodila vse razprave in sklepanje dogovorov, dočim se tekstilna podjetja posamič ne bodo spuščala v nobena pogajanja.

Obenem pa moramo ugotoviti, da so dogodki v Kranju pokazali,

da na delojemalski strani ne obstoji kontrahent za sklenitev kolektivne pogodbe. Tekstilno delavstvo v Kranju sporazuma, ki je bil sklenjen dne 21. avgusta t. l. med podjetniki na eni ter Centralnim tarifnim odborom na drugi strani, enostavno ni priznalo. Iz tega dejstva sledi, da Centralni tarifni odbor praktično ne more sklepati dogovorov radi ureditve službenega razmerja tekstilnega delavstva ter radi poravnave sporov. Obenem se pa upravičeno vzbuja dvom, da-li je imenovani Centralni odbor formalno pooblaščen sklepati dogovore v imenu tekstilnega delavstva. Kakor se je z ustanovitvijo Zveze delodajalcev tekstilne stroke za Dravsko banovino ustvaril polnopravni kontrahent za sklepanje dogovorov z delavstvom na delodajalski strani, tako smatrajo delodajalci za potrebno, da se pred pričetkom konkretnih pogajanj za sklenitev kolektivne pogodbe za tekstilno stroko ustvari enak polnopravni kontrahent tudi na delojemalski strani.

Delodajalci z obžalovanjem ugotavljajo, da je današnja razprava sklicana v času, ko se vrše s strani stavkujočih delavcev v Kranju, Škofji Loki, Trzinu ter v Ljubljani in okolici napram lastnikom tovarn nasilja, ki se karakterizirajo po veljavnem kazenskem zakonu kot zločini in katerih do pred kratkim v naši deželi nismo bili vajeni. Delavstvo se je polastilo tovarniških objektov ter omejuje

z ustavo zajamčeno svobodo gibanja ter svobodo razpolaganja z lastno imovino. Delavstvo je šlo celo tako daleč, da je odvzelo podjetjem ključne tovarniških poslopij ter zasedlo celo pisarniške prostore in telefone. V konkretnem primeru je delavstvo preprečilo, da bi se tkanine vzele iz kemikalij ter bi s tem prizadejalo dotičnemu podjetju ogromno škodo. Vse prošnje podjetij, da bi jih oblast zaščitila v uživanju osnovnih, ustavno zajamčenih pravic, so ostale brezuspešne. Delodajalci smatrajo, da je v taki atmosferi in pod takim pritiskom nemogoče mirno in preudarno pogajati se radi enotne ureditve delovnega razmerja v tekstilnih podjetjih Dravske banovine. Sicer pa pod pritiskom sklenjena pogodba tudi ne bo imela pravne veljave. Pogajanja radi ureditve delovnih razmer v posameznih podjetjih ali v posameznih skupinah podjetij pa načeloma odklanjamo in to s tem večjo pravico, ker je delavstvo samo zahtevalo enotno ureditev.

Z ozirom na navedeno izjavlja delegacija delodajalcev tekstilne stroke v Dravski banovini, da je pripravljena pogajati se radi sklenitve kolektivne pogodbe v smislu izjave na zadnji anketi pri kralj. banki upravi, da se pa vse dotlej ne more spuščati v konkretna pogajanja dokler bodo tovarne protipravno zasedene od delavstva in dokler ne bo vpostavljen zakonito stanje.

Ker je predlagal inž. Gorjanc po tej izjavi, da se obravnava spor po predlogu delavcev, so podali industriji po kratkem posvetovanju naslednjo

končno izjavo.

Delodajalska delegacija je podala podrobno argumentirano izjavo, katere bistvo je v tem, da se ne more pristopiti h konkretnim pogajanjem vse dotlej, dokler ne bo vpostavljen zakonito stanje. Od tega svojega načelnega stališča delodajalska delegacija ne more odstopiti. Pri sedanjih situaciji bi bila vsaka izmenjava misli brezpomembno teoretiziranje. Ponovno pa izjavljamo, da smo takoj pripravljeni se stvarno pogajati, čim bo ugodeno naši v veljavnih zakonih osnovani zahtevi po upoštevanju zakonitega stanja.

Ker g. ban ni bil navzoč, ko je delodajalska delegacija podala svojo izjavo, prosimo predsedujočega, da mu sporoči vsebino naše izjave in našo prošnjo, da kot vrhovni čuvár zakona v Dravski banovini potrebno ukrene, da se ugodno naši upravičeni zahtevi in s tem ustvarijo predpogoji za poravnavo spora s tekstilnim delavstvom.

Nato je v imenu Delavske zbornice tajnik Uratnik razložil, zakaj

Kozarec

Rogaške „Tempel“

s sadnim sokom je zdravo krepčilo, ki osveži človeka na telesu in duhu!

je vendarle mogoče razumeti stališče delavstva. V nekaterih podjetjih se dela 12 ur na dan, a so pri tem zaslužki delavstva isti kot v nekaterih tovarnah v Mariboru, kjer se dela le 8 ur. Tudi s podjetniške

Jajnine zlato naše hrane

strani se zakon vedno ne spoštuje. Vse to je psihološki vzrok, da delavstvo ni sledilo svojim organizacijam, vendar pa je ostalo mirno. In mirno bo ostalo še naprej. Stavka se more uspešno likvidirati. Treba je samo delavstvu dokazati, da njegovo veliko nezaupanje ni upravičeno in stavke bo konec. Vsi drugi koraki pa bi pomenili prilivanje olja v žerjavico.

Pogajanja so se nato še nadaljevala.

Doma in po svetu

V odbor ministrov, ki bo sestavil končno besedilo uredbe o končni rešitvi vprašanja kmečke zaštite so imenovani ministri: finančni Letica, kmetijski Stanković, trg. min. Vrbanič, dr. Krek in inž. Djordjević.

Po dvodnevni pogajanjih je bil dosežen med zastopniki TPD in delavci sporazum tako glede mezd kot glede kolektivne pogodbe. Sporazum pa mora še potrditi delavstvo v Trbovljah.

Iz Kranja se je mezdno gibanje razširilo tudi med tekstilnim delavstvom v Trzinu, ki zahteva sklenitev kolektivne pogodbe.

Delo je ustavila tvornica Westena v Celju in odpovedala vsem delavcem, ker so zasedli tvornico.

Vpokojen je sodnik upravnega sodišča v Celju dr. Bavdek, na njegovo mesto pa je imenovan banki svetnik Mulaček.

Ker je župan Karlovca in 15 občinskih svetnikov odstopilo, je imenovala banska uprava za župana dr. Graho ter 15 novih svetnikov.

Znameniti ruski kipar knez Trubeckoj, eden največjih kiparjev moderne dobe, je umrl v Ameriki.

Redno zasedanje Zveze narodov se začne dne 18. septembra. Na dnevnem redu je tudi vprašanje locarnske pogodbe in reforma Zveze narodov.

Anglija je odklonila protektorat nad zapadnim etiopskim plemenom Gala.

Nemška vlada je odpravila posebno turistično takso za potovanja v Avstrijo v višini 1000 mark.

Intervencija zastopnikov arabskega kralja Ibna Sauda med palestinskimi Arabci in angleško oblastjo je imela uspeh ter bodo Arabci prenehali s stavko.

Sovjetska vlada je prepovedala vsak izvoz orožja v Španijo, potem ko je izdala enako prepoved tudi Nemčija.

Kaj vse dobite pri nas?

Pletenine
trikotažo
damsko perilo
moško perilo
nogavice
rokavice
ovratnike
samoveznice

Porcelan
steklo
kuhinjsko posodo
aktoyke
damske torbice
nahrbtnike
turistovske potreb-
ščine
toaletne potrebščine

Damske plašče
damske konfekcije
predpasnike
kuhinjske potreb-
ščine
otroške igračke
norimbersko blago
čevlje vseh vrst po
najnižjih cenah

ANT. KRISPER
Ljubljana

Mestni trg 26 — Stritarjeva ulica 1-3

BRATA MOSKOVIĆ
VELETRGOVINA USNJA

Zaloga ribjega olja,
degrasa in strojil
usnjarske kemikalije

LIUBLJANA

Telefon št. 25-15

Trgovcem celiske okolice

Ze več let je naše združenje posvetilo vprašanju realizacije stanovskega glasila posebno pažnjo in je s svojimi vztrajnimi akcijami doživelo, da so se odlični faktorji naše trgovske reprezentance v Dravski banovini odločili izdajati glasilo, ki vsekakor ustreza našim stanovskim interesom.

Po prvih zamislih je šla akcija za tem, da se uvede obvezno stanovsko glasilo, katerega naročniki bi morali biti vsi trgovci v Dravski banovini brez ozira na gospodarski položaj posameznika, vendar se je ta načrt iz tehničnih vidikov nekoliko spremenil, in sicer v tem smislu, da se v prehodni dobi pritegnejo k oživitorenju tega velevažnega vprašanja samo tisti trgovci, ki po svojih materialnih prilikah lahko žrtvujejo določeno naročnino za glasilo.

Uprava našega odlično redigiranega »Trgovskega lista« je za gornji namen določila svoje sobotne številke, ki se tiskajo v večji nakladi, za predhodnico kasnejšega obveznega stanovskega glasila in objavlja v prav poljudni obliki pregled vseh važnih in za trgovino aktualnih vprašanj in informacij.

Vsa trgovska združenja v Dravski banovini so bila pozvana, da na glavnih skupščinah sklenejo za koliko članov prevzame vsaka organizacija skrb, da zbere naročnike za to stanovsko glasilo. Z veseljem je bilo opaziti, kako so posamezna združenja med seboj tekmovala, katero se bo izkazalo za največjim številom naročnikov.

Glavna skupščina našega združenja, ki je bila 31. marca t. l. je po presoji vsestranskih okoliščin sprejela sklep, da se naša organizacija obveže zbrati 300 naročnikov. Istočasno je skupščina naročila upravi, da med članstvom izbere tiste, ki bodo vsekakor v položaju, da določeno letno naročnino glasila, t. j. din 50⁰⁰ — na leto zmorejo.

Uprava podpisanega združenja je sedaj to vsekakor težko in delikatno delo po temeljitih razpravah na številnih sejah in posvetih zaključila v nadi, da izbrani naroč-

niki ne bodo pustili upravo na cedilu, posebno če poudarjamo, da je uprava izvršila to nalogo po najvišji volji vsega članstva, to je volji glavne skupščine.

Ker je med tem preteklo že pol leta, je vsekakor razumljivo, da imajo izbrani člani položiti naročnino vsaj za pol leta, to je 25 dinarjev.

V zvezi s temi pojasnili Vas obveščamo, da Vas je uprava po sklepih sej od 27. julija in 7. avgusta izbrala za naročnika našega stanovskega glasila, ter je to sporočila tudi upravi »Trgovskega lista« v Ljubljano, da se Vam tedenska izdaja tega lista od 1. julija dalje redno pošilja. Istočasno Vas prosimo, da naročnino za pol

leta, t. j. din 25⁰⁰ — plačate upravi združenja, in to po možnosti takoj, da ne bodo kasneje nastale težave v računih.

Apeliramo na Vašo stanovsko zavednost, da s svojim prispevkom podkrepite nadaljevanje dobro zamišljene akcije, ki je posvečena v prvi vrsti samo našim skupnim stanovskim interesom. Ščasoma mera postati sleherni trgovec, tudi najmanjši branjevec in sejmjar naročnik stanovskega glasila, ki je naš edini pravi svetovalec in informator.

V Celju, dne 13. avgusta 1936.
Združenje trgovcev za sreze Celje, Gornjigrad in Šmarje pri Jelšah v Celju.

Povpraševanje po našem blagu v tujini

Les in lesni izdelki:

878 — Casablanca (Maroko): stoli iz vpojnjenega lesa,
879 — New York: leseni stoli,
880 — Beiersbronn (Württemberg): ovalen jesenov les,
881 — Berlin: orehova debela (okoli 50.000 kosov).

Deželni pridelki:

882 — Anvers: grah in rž,
883 — Stockholm: seme konoplje,
884 — Avignon: sirek za metle,
885 — Dunaj: zmleta paprika,
886 — Tel-Aviv: otrobi in žitarice, zlasti rumena korusa,
887 — Casablanca: nudi se zastopnik za suho povrtnino in sadje.

Proizvodi sadjarstva:

888 — Lyon: peclji od črešenj, na poseben način posušeni na soncu, da ostanjejo zeleni,
889 — Hamburg: glazirane rdeče črešnje (srčice, Herzenkirschen, rouges bigareaux glacés),
890 — Kolmar: sveže češplje,
892 — Amsterdam: suhe češplje,
893 — Ceska Trebova: sveže češplje in sveža jabolka.

Proizvodi živinoreje, perutninarstva in ribarstva:

894 — Varšava: živalske kože,
895 — Boulogne sur Mer: pre-

896 — Ženeva: sladkovodni in morski raki,
897 — Praga: surove kože,
898 — Grand Quevilly: telečji želodci,
899 — Varšava: ponuja se zastopnik za kože (telečje, konjske, jareče, ovčje in kozje),
900 — Březova pod Bradlom (Českoslovaška): Neka trdka ponuja kompenzacijske posle za jugoslovansko ostrizeno volno in suhe jareče kože proti volni, ki se pridobiva pri strojenju ovčjih kož (Gerberwolle),
901 — Praga: zastopniška trdka se zanima za dlako vseh vrst (odpadke od parklov, živalsko volno) in razne odpadke pri predelavi surovin.

Izvozniki, ki se zanimajo za eno od navedenih ponudb ali povpraševanj, naj se obrnejo na Zavod za pospeševanje zunanje trgovine Beograd, Ratnički dom, ter naj pri tem navedejo: 1. številko, pod katero je blago navedeno, 2. točno označbo vrste blaga, 3. način embalaže z ozirom na tržne uzance, 4. količino razpoložljivega blaga, 5. ceno, franko naša meja ali cifer pristanišče države, kamor naj pride blago, 6. plačilne pogoje in 7. rok dobave. Za boniteto tujih trdk Zavod ne jamči.

Trgovinski register

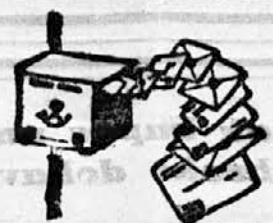
Vpisale so naslednje tvrdke:

Prva slovenska železnina, družba z o. z. v Celju. Obratni predmet: nakup in prodaja železnin in sličnih predmetov, galanterijskih

L. M. Ecker sinova

- Splošno kleparstvo
- leso-cementne strehe
- strelovodne naprave
- vodovodne inštalacije

Slomškova ulica 4
TELEFON 29-33

KUVERTA
D. Z. O. Z.

LJUBLJANA
Tyrševa cesta št. 67

TVORNICI KUVERT IN KONFEKCIJA PAPIRJA

reči in lesnih izdelkov. Osnovna glavnica v višini 100.000 din je vplačana v gotovini. — Poslovodji Franjo Starec, podjetnik v Medlogu, in Morie Bethe, podjetnik in posestnik v Celju. Družbo zastopata poslovodji hkrati ali vsak zase.

Radio Ljubljana, družba z o. z. v Ljubljani. Družba se bavi z vsemi posli, ki so v zvezi z radiofonijo in televizijo. Osnovna glavnica v višini 210.000 din je vplačana v gotovini. Poslovodje: dr. Ivo Česnik, odvetnik v Ljubljani, Karel Čeč, ravnatelj Jugoslovanske tiskarne, Franc Saleški Pinžgar, pisatelj v Ljubljani, in inž. Marij Osana, univerzitetni prof. v Ljubljani. Družbo zastopata kolektivno po dva poslovodji ali pa en poslovodja in en prokurist.

Franc Toros, Ljubljana, carinsko posredništvo. Imetnik Franc Toros, carinski kontrolor v p.

Vpisale so se izpremembe in dodatki pri naslednjih firmah:

Pavel Bertonec, valjni mlin, Domžale. Vpiše se Vinku Bertonec, brodkemu častniku trgovinske mornarice podeljena prokura.

Cinkarna, d. d. s sedežem v Gaberju pri Celju. Vpiše se na novo izvoljeni član upravnega sveta odvetnik dr. Stane Tominec, izbrši pa se izstopivši član Evgen Lovšin, trgovec v Ljubljani. Predsednik Cinkarne, d. d. je Todor Lazarevič, industrialec v Celju, podpredsednik pa inž. Dragutin Zahradnik, inšpektor v ministrstvu za gozdove in rudnike.

Dolenc & Tönnis, avtoprodajna družba z o. z. v Ljubljani. Po sklepu običnega zbora se je družba razdružila in prešla v likvidacijo. Likvidatorji: Josip Dolenc, zasebnik, inž. Gustav Tönnis in Ivan Gogala, rač. inšpektor v p., vsi v Ljubljani.

Dolničar & Richter, Ljubljana. Vpiše se javni družabnik inž. Evgen Rustja ter je zato firma naslednj javna trgovska družba. Izbrši se Antonu Udovcu podeljena prokura. Družabnika zastopata družbo kolektivno.

Že v 24 urah

barva, plesira in kemično snazi obleke, klubke itd. Škrobi in svetilolika srajce, ovratnike in manšete. Pere suši, munga in lika domače perilo

tovarna JOS. REICH

Poljanski nasip 4-6, Selenburgova ul. 8.
Telefon št. 22-72.

Vsak trgovec mora biti naročnik „Trgovskega lista“

MALINOVEC
sadni soki • marmelade

Radio Ljubljana

Nedelja, dne 30. avgusta: 8.00: Koncert lahke glasbe (radijski orkester) — 8.45: Napoved časa, poročila — 9.00: Koncert lahke glasbe (radijski orkester) — 9.30: Prenos z Jesenic: Prireditve v proslavo 40letnice Krekovega prosvetnega društva — 13.00: Čas, poročila — 13.20: Plošče — 17.00: Spravljanje sadja z ozirom na zahteve sadne trgovine (inšp. Humek) — 17.20: Koncert lahke glasbe. — Sodeluje gđc. Jelka Iglčeva ob spremljavi radijskega orkestra — 18.30: Striček Matiček govori in poje — 19.00: Napoved časa, ev. poročila — 19.30: 300letnica varaždinske gimnazije — 19.15: Vokalni koncert gđc. Vande Zihnerlove — 20.30: Vesel večer: Koncert radijskega orkestra. Vmes zvočne slike »Odmeki iz počitniških dni« (člani radijske igralne družine pod vodstvom g. Jožeta Zupana) — 22.00: Čas, poročila — 22.20: Prenos iz Parkhotela na Bledu.

Ponedeljek, dne 31. avg.: 12.00: Reproduciran koncert na vurliskih orglah — 12.45: Poročila, vremenska napoved — 13.00: Čas, obvestila — 13.15: Iz del Petra Iljiča Cajkovskega (plošče) — 14.00: Vreme, borzni tečaji — 19.00: Čas, vremenska napoved, poročila — 19.30: Nac. ura: Na slavni preteklosti — budočnosti — 19.50: Neka planinskih pesmic (plošče) — 20.10 Zdravniška ura: Mladina na počitnicah, kolektivno letovanje I. del — 20.30: Harmonika solo (Rudolf Piliš) — 21.15: Pevski koncert ge. Cirile Medvedove (pri klavirju g. Lipovšek) — 22.00: Čas, vremenska napoved, poročila — 22.20: Koncertni plesi (Radijski orkester).

Torek, 1. sept.: 10.00: Prenos otvoritve jesenskega velesejma v Ljubljani — 12.00: Koračnice slavnih skladateljev (plošče) — 12.45: Poročila, vremenska napoved — 13.00: Čas, obvestila — 13.15: Koncert slovenske glasbe (Radijski orkester) — 14.00: Vreme, borzni tečaji — 19.00: Čas, vremenska napoved, poročila — 19.30: Nac. ura — 19.50: Veseli domači napevi (plošče) — 20.10: Pravna ura: Bistvo in pomen dednega prava (g. dr. Bidovec) — 20.30: Za zabavo in kratek čas — 22.00: Čas, vremenska napoved, poročila — 22.20: Radijski orkester.

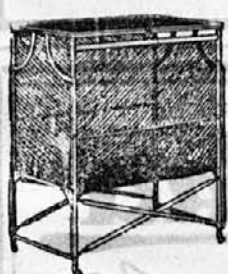
Železnina
Pinter & Lenard
MARIBOR
priporoča svojo zalogo po zmernih cenah

NAZNANILO

Cenjenemu občinstvu naznanjam, da sem na novo otvoril svojo **pleskarsko in soboslikarsko obrt**. Za vsa v to stroko spadajoča dela se cenj. občinstvu in trgovcem najtopleje priporočam, ter jamčim za točno in solidno delo.

VRBINC IVAN

stavbeno in pohištveno pleskarstvo, ličarstvo in soboslikarstvo
Kolodvorska ulica št. 23

STRGULEC PAVEL

IZDELOVANJE ŽICNIH POSTELJNIH VLOG IN ŽELEZNIH POSTELJ
SPREJEMAJO SE TUDI POPRAVILA
LJUBLJANA, Gosposvetska c. 13, Kolizej
TELEFON 38-97
NA MALO IN VELIKO!

Mlinsko-tehnične potrebščine

Mlinska sita • Gonilna jermena • Mlinski stroji
Mlinski kamni vseh vrst

Brcar & Co., Ljubljana, Kolodvorska ul. 35

Telefon št. 27-25

Telefon št. 27-25

TISKOVINE

vseh vrst: trgovske, uradne, reklamne, časopise, knjige, večbarvni tisk hitro in poceni!

TISKARNA MERKUR

LJUBLJANA, GREGORČIČEVA ULICA 23
TELEFON ŠTEV. 25-52

Električna svetila

za vsako rabo dobite v največji izbi pri nas. Svetilke za stanovanje, poslovne lokale, trgovine in gostilne, hotele, skladišča, tvornice itd. Specijalne svetilke za turiste in smučarje. Velika izbira lustrov in žarnic. Zaloga vsega materiala za elektro-inštalacije. Najugodnejša izbira elektr. likalnikov, kuhalnih plošč, loncev in peči. Vedno prvovrsten material in solidne cene.

„ELEKTROINDUSTRIJA“ D. D.

Ljubljana, Gosposvetska c. 13 • Tel. 23-14

Fel. URBANC

Ljubljana, Sv. Petra cesta 1

manufakturna trgovina na drobno in debelo

STAVBNI MATERIAL

izolacije vseh vrst, heraklit, keramika, šamot, mavec, cevi, beli cement itd. se kupi najceneje pri

**MATERIAL
LJUBLJANA**

Tyrševa c. št. 36c
Telefon števil. 27 16

VELETRGOVINA

kolonijalne in
špecerijske
robe

IVAN JELAČIN
Ljubljana

Zaloga sveže pra-
žene kave, mletih dišav
in rudninske vode.

Točna in solidna posrežba!
Zahtevajte cenik!

BRATJE TUMA

Ljubljana-Moste, Pod Ježami 9

Vrečke iz
vseh vrst
papirja Specialna predelovalnica celofana (transparentnih papirjev)
Telef.: 3962/V Telegr.: Tumajejan

Volna, svila, bombaž, nogavice, pletenine itd. itd.
stalno v bogati izbiri in po najnižjih cenah v trgovini

Karl Prelog, Ljubljana

● Židovska ulica 4

● Stari trg 12

Pozor trgovci!

Oglejte si specialno izbiro
damskih in otroških pred-
pasnikov na veliko pri

F. I. GORIČAR

LJUBLJANA, SV. PETRA CESTA 29

Damski kreton predpasnik od Din 13.- dalje

Damski klot predpasnik od Din 19.- "

Otroški kreton predpasnik od Din 10.- "

CENE SE RAZUMEJO SAMO NA VELIKO

Na zalogi tudi vse vrste boljših predpasnikov iz listra,
klota, ripsa, batista in šifona. Moške črne in bele
halje. Damske in dekleške klothalje v vseh velikostih

KLIŠEJE

vseh vrst po
fotografijah
ali risbah
izvršuje
najsolidnejše
klišarno
ST-DEU
LJUBLJANA
DALMATINOVA 13

MERCINA IN DRUG

TRGOVINA S PAPIRJEM NA VELIKO

Glavno zastopstvo in samo-
prodaja za Slovenijo vseh
izdelkov tovarne za doku-
mentni in kartni papir

BRATJE PIATNIK, RADEČE

LJUBLJANA, KOLODVORSKA ULICA 3

TRGOVINA S PAPIRJEM NA VELIKO

LJUBLJANA

Aleksandrova cesta št. 9
Pritlišče levo

Združenih papirnic Vevče, Go-
ričane in Medvode d. d. v Ljub-
ljani in Industrija papirja in
lepenke d. z o. z., Sladki vrh

Glavno zastopstvo za Slovenijo:

Spedicija TURK Ljubljana

OCARINJENJE

vseh uvoznih in izvoznih pošilk,
in to hitro, skrbno in po najnižji
tarifi. Revizija po njej deklarira-
nega blaga in vse informacije
brezplačno.

Telefon interurban 24-59. Vilhar-
jeva 33 (naspr. nove carinarnice).

PREVAŽANJE

vsakovrstnega blaga, bodisi kuri-
va, strojev, selitve itd. v Ljubljani
in izven Ljubljane z vozovi na
konjsko vprego kakor tudi s tremi
najmodernejšimi avtomobili.

Telefon interurban 21-57. Masary-
kova cesta 9 (nasproti tov. kol.).

KNJIGOVEZNICA

JUGOSLOVANSKE

TISKARNE

reg. zadr. z o. zav.

LJUBLJANA, KOPITARJEVA 6

Nudi poizredno nizkih cenah: Salda-konte, štrance,
journale, šolske zvezke, mape, odjemalne knji-
žice, risalne bloke itd.

Ustanovljeno leta 1906

Najboljši stroji! Vsak kupec najboljša referenca!
Tudi na obroke dobavi trdka

The Rex Co.

Telefon
22-68

Ljubljana
Gradišče 10

Telefon
22-68

Ustanovljeno leta 1906